

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultāte
Tekstilmateriālu tehnoloģiju un dizaina institūts

Dagmāra PRĪBERGA

Doktora studiju programmas „Tekstila un apģērbu tehnoloģijas” doktorante

**MEŽĢĪŅU TEHNOLOĢIJU ATTĪSTĪBA UN LIETOŠANAS TRADĪCIJAS
LATVIJAS TERITORIJĀ**

Promocijas darba kopsavilkums

Zinātniskā vadītāja
Dr.habil.sc.ing., RTU profesore
Silvija KUKLE

Rīga 2009

UDK 746.2(474.3)(043.2)
Pr 481 m

Prīberga D. Mežģīņu tehnoloģiju attīstība un lietošanas tradīcijas Latvijas teritorijā
Promocijas darba kopsavilkums. –R.:RTU, 2009.- 59.lpp.

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā
„Atbalsts RTU doktora studiju īstenošanai”.

© Rīgas Tehniskā universitāte, 2009.

© Dagmāra Prīberga, 2009.

PROMOCIJAS DARBS IZVIRZĪTS RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTĒ INŽENIERZINĀTŅU DOKTORA ZINĀTNISKĀ GRĀDA IEGŪŠANAI

Promocijas darbs inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai tiek publiski aizstāvēts 2009. gada 23. septembrī plkst. 10.00 zinātņu nozares *Ķīmijas inženierzinātne, materiālzinātne* apakšnozares *Tekstila un apģērbu tehnoloģijas* promocijas padomes RTU P-11 atklātajā sēdē Rīgas Tehniskajā universitātē, Rīgā, Kaļķu ielā 1, 119. telpā.

OFICIĀLIE RECENZENTI

Dr.habil.sc.ing., profesors **Vytautas Milašius**

Kauņas Tehnoloģiju universitāte (Lietuva), Dizaina un tehnoloģiju fakultāte, Tekstila tehnoloģiju departaments

Dr.hist. **Aija Jansone**

Latvijas Universitāte, Latvijas vēstures institūts, Etnoloģijas nodaļas vadītāja

Dr.paed., asociētā profesore **Ene Lind**

Tallinas universitāte (Igaunija), amatizglītības katedras vadītāja

Dr.sc.ing., profesors **Zvonko Dragčević**

Zagrebas universitāte (Horvātija), Tekstila un apģērbu tehnoloģiju un modes dizaina attīstības un pārneses centrs, departamenta vadītājs

APSTIPRINĀJUMS

Es apstiprinu, ka esmu izstrādājis doto promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai. Promocijas darbs nav iesniegts nevienā citā universitātē zinātniskā grāda iegūšanai.

Dagmāra Prīberga _____

Datums: 31.08.2009.

Promocijas darbs uzrakstīts latviešu valodā un satur 212 lappuses, 6 nodaļas, 420 attēlus, 18 tabulas 3 pielikumus un e-datu bāzi: www.mezgines.lv .

Ievads

Mežģīnes ir daļa no Latvijas kultūras mantojuma, bet to veidošanās vēsture papildina kopējo tekstila un apģērbu tehnoloģiju un dizaina vēsturi, kā to rāda publicēto un nepublicēto materiālu analīze par mežģīņu attīstības gaitu Latvijā. Pētījumi pat tik specifiskā nozarē kā mežģīņu rokdarbu tekstilijas un tehnoloģijas pierāda, ka šīs kultūras mantojuma daļas attīstības kāpumi un kritumi ir cieši saistīti ar sociālu, politisku, ekonomisku notikumu kopumu valstī un ir vēsturiski nosacīti. Latvijas civilizētā pagātne ir saistīta ar Romas katoļu kristietības ieviešanu, vācu un poļu laikiem 15. – 18. gadsimtā, Krievijas impērijas pārkrievošanās draudiem, zemnieku brīvlaišanu 19. gadsimtā, dažādo kultūru ietekmi, latviešu Pirmo un Otro atmodu un pavisam neseniem padomju laikiem, kas tuvāk ir aprakstīta promocijas darba pirmajā nodaļā. Vēsturiskie notikumi šodienas kultūras skatījumā rada izpratni par pētījumā esošo atlases mežģīņu grupu, zināmā mērā, kosmopolītisko spektru. Šajā spektrā, ietekmējoties no visām pārmaiņām savā ceļā, ir attīstījusies un veidojusies Latvijas mežģīņu nozare ar tai raksturīgām tradicionālajām un lokālajām iezīmēm.

Tehnoloģiju attīstību un modernizāciju ietekmē dzīves stili un paradumi sabiedrībā ir radikāli mainījušies, īpaši pētījumā aplūkojamās tēmas un laika mērogā. Tehnikas progresa tempi salīdzinājumā ar roku darba prasmju attīstību laika posmā no 17. gadsimta līdz mūsu dienām ir nesalīdzināmi. Tādēļ ļoti svarīgi sakārtojot savāktu un izziņāto materiālu bija apzināt dažādu mežģīņu darināšanas prasmju izplatību un to unikālo raksturu Latvijas novados, pilsētās un pagastos, kā arī to, cik latviskais stils ir ietekmējies no citu tautu kultūrām, cik saglabājis savas lokālās tradīcijas.

Promocijas darbs apkopo materiālu par dažādiem mežģīņu veidiem un to izcelsmi citā griezumā, kas sniedz ne tikai vēsturisku ieskatu par mežģīņu rašanos un attīstību pasaulē, parāda darināšanas prasmju pārmantošanu mūsdienās, vērš uzmanību uz izzūdošām amata prasmēm, bet arī veido klasifikācijas sistēmu un objektu aprakstus datu bāzei ar mērķi atvērt muzeju un privātās kolekcijas apskatei un likt pamatus tālākiem zinātniskiem pētījumiem.

Tēmas aktualitāte

Promocijas darbs ir 2005.gadā aizstāvētā maģistra darba „Mežģīņu valkāšanas un darināšanas tradīcijas Latvijā no 17. gs. līdz mūsdienām” turpinājums. Minētais maģistra darbs bija pirmais solis situācijas izvērtēšanai par ažūro rokdarbu tekstiliju attīstību Latvijā, kurā izkristalizējās divas galvenās problēmas:

- 1) vairākas mežģīņu darināšanas prasmes valstī ir uz izzušanas robežas;
- 2) 20.gs. beigās ir noticis straujš kritums visos tautas mākslas tekstilrokdarbu žanros, tai skaitā mežģīņu amatu attīstībā, kas līdz mūsu dienām sasniedzis zemāko līmeni. Fakts, ka 2006. un 2007. gadā savu meistarību aizstāvējuši tikai divi amata pratēji, bet 2005. un 2008. gadā neviens, pamato promocijas darba aktualitāti.

Otrs svarīgs arguments turpināt darbu pie aizsāktās tēmas, kas kristalizējās maģistra darbā – nepieciešamība papildināt samērā trūcīgo pieejamo informāciju paplašinot pētījumu apjomu par mežģīņu lietošanas un darināšanas tradīcijām Latvijā, kā arī sakopot un publicēt iegūto informāciju padarot to pieejamu plašam lietotāju lokam.

Trešais pamudinājums un pārliecība turpināt pētījumus saistīts ar pārmaiņām valsts kultūras politikā, kas sākās ar normatīvu dokumentu izstrādi tautas mākslas attīstībai un saglabāšanai. Kā pirmais solis atzīmējams 2004. gada 25. novembrī Latvijas valsts Saeimā pieņemtais likums par pievienanos UNESCO Konvencijai *Par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*. Tam sekoja 2005.gada 16.jūnijā pieņemtais *Dziesmu un deju svētku likums* un 2008.gada 22.decembrī Ministru kabinetā apstiprinātā konvencija *Par Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu*. Saskaņā ar pieņemto konvenciju Latvijā tiek veidots nemateriālo kultūras vērtību saraksts, kā arī domāts par to, kā tās saglabāt nākošajām paaudzēm. Šajos procesos vispirms svarīgi apzināt dažādu prasmju izplatību un konstatēt savdabības Latvijas novados (pilsētās, pagastos), tai skaitā apzināt un dokumentēt *unikālās un izzūdošās mežģīņu darināšanas prasmes*.

Tēmas risinājumam labvēlīgas ir darba autores mežģīņu darināšanas prasmes dažādās tehnikās, ilggadīgā pieredze tautas lietišķās mākslas studijas „Bārbele” vadīšanā, valsts mēroga izstāžu eksponātu atlasē, ekspozīciju plānošanā un iekārtošanā. Lai nepamatotos tikai uz praksi un saprastu, kādi cēloņi mūsdienās izraisa mežģīņu darināšanas tradīciju strauju lejupslīdi, kas kopumā būtu liels zaudējums gan tradīciju, gan prasmju saglabāšanas aspektā, promocijas darba misija ir sakopot izkliedētu informāciju, apzināt problēmas, izstrādāt metodoloģiju zinātniskai pieejai sistematizēta un klasificēta informācijas kopuma veidošanai par Latvijas mežģīņu darināšanas tradīciju savdabību, kas līdz šim ir vēl maz pētīta tēma; protams, ar cerību, ka darbu pie tās turpmāko pilnveidošanu veiks studenti, muzeju darbinieki un citas ar rokdarbu tekstiliju pētniecību saistītas personas.

Zinātniskā nozīme

Pirmo reizi Latvijas tekstila nozarē ir izstrādāta un zinātniski pamatota ažūro rokdarbu tekstiliju klasifikācijas sistēma, kurā iekļauti, analizēti un aprakstīti mežģīņu veidi, kas pieder seno mežģīņu rokdarbu tehnoloģiju grupai.

Pētījumā iekļauti muzeju tekstiliju krājumos, izstādēs un privātkolekcijās apzināto 116 mežģīņu artefaktu attēlu pirmpublicējumi un izveidoti/papildināti to apraksti. 86 artefaktu pirmpublicējumi kopā ar atbilstošu tekstu informāciju sakopoti monogrāfijā/albumā „Senās mežģīnes Latvijā”; tas uzskatāms par pirmo tikai uz mežģīnēm orientēto izdevumu Latvijā, kas sniedz ieskatu par mežģīņu darināšanas un valkāšanas tradīciju uzplaukumu un lejupslīdes periodiem valstī, kā arī to cēloņiem.

Strukturējot un klasificējot sistematizētā informācija un izveidotā e-datu bāze ļauj dažādu līmeņu lietotājiem gan Latvijā, gan ārpusē iegūt nepieciešamo informāciju dažādu virzienu pētījumiem, kā arī nākotnē iekļauties vienotajā Eiropas informācijas telpā. Izstrādātā un aprobētā metodika var kalpot par pamatu informācijas strukturēšanai citām tekstiliju grupām atvieglojot datu vadības sistēmu izveidošanu, tādējādi samazinot e-datu bāzes veidošanai nepieciešamo laiku un citu resursu patēriņu.

Praktiskais lietojums

Pētījuma rezultātā apzinātā un sakopotā informācija nodrošinās iespēju palielināt profesionāļu, amatieru un sabiedrības zināšanas par mežģīnēm Latvijā, tā izmantojama:

- gan reprodukcijai veidojot skatuves un tautas tērpus, mājas tekstilijas, gan kā iedvesmas avots oriģināldarbu veidošanai;
- kā metodisko materiālu kopums dažādu līmeņu profesionālās izglītības institūcijās, gan speciālistiem un tautas lietišķās mākslas meistariem, kā arī katram interesentam;
- muzejos, pasargājot vērtīgas kolekcijas no atkārtotām nelabvēlīgām mehāniskām un fizikālām iedarbībām, kas ievērojami saīsina trauslo ažūro tekstiliju mūžu;
- kā reāls ieguldījums UNESCO Konvencijas par nemateriālās kultūras mantojuma saglabāšanu iemiestošanai praksē.

Konstatētā mežģīņu darināšanas prasmju lejupslīde ir pamats lemjošo institūciju uzmanības saasināšanai un pasākumu plānošanai, kas veicinātu ne tikai tradīciju saglabāšanu, bet arī to pilnveidošanu atbilstoši mentalitātes filtriem un nepārtrauktu tālāknodošanu.

Izveidotā mājas lapa www.mezgines.lv nodrošinās ne tikai pieeju e-datu bāzei, bet arī radīs iespēju ievietot tekošu informāciju par norisēm un jaunumiem mežģīņu jomā, pulcināt interesentus diskusiju portālā.

Darba mērķi

Likt pamatus sistematizētam zināšanu kopumam par ažurajām rokdarbu tekstilijām Latvijā, parādot to darināšanas tradīcijas, savdabību un vietu kopējā Eiropas mežģīņu attīstības gaitā, atverot muzeju un privātās kolekcijas apskatei un zinātniskiem pētījumiem, kas sekmētu tālāku šo zināšanu un informācijas pilnveidošanu mežģīņu mantojuma apzināšanā un pieejamības uzlabošanā.

Darba uzdevumi:

- Izpētīt mežģīņu darināšanas tehnoloģiju un lokālo iezīmju attīstību Latvijā saistībā ar Eiropas valstu mežģīņu nozares attīstības vēsturi;
- Apzināt, atlasīt, klasificēt pieejamos informācijas avotus par mežģīņu lietošanu, pieejamiem artefaktiem, tehnikām un meistariem;
- Apzināt mežģīņu amatu izplatību un pārmantojamību Latvijā, kā arī noteikt sakarības, kas ietekmējušas Latvijas teritorijā attīstījušos mežģīņu veidu savdabību;
- Izveidot mežģīņu atlases objektu aprakstus tekstu un grafiskā formā no Latvijas muzeju fondiem, privātām kolekcijām;
- Izstrādāt datu atlases klasifikācijas sistēmu;
- Izveidot datu atlases, apmaiņas un šķirošanas struktūrshēmas, datu identifikācijas sistēmu;
- Izveidot datu vadības sistēmu, veikt e-datu bāzes izmēģinājumu ekspluatāciju.

Pētījumā lietotās metodes

Latvijas Nacionālā vēstures muzeja, Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja, Ārzemju mākslas muzeja, v/a Tautas mākslas centrs un Latvijas Amatniecības kameras, kā arī Vadtēnas un Linčepingas mežģīņu centru (Zviedrija), un Hamburgas Mākslas un amatniecības muzeja (Vācija) dokumentu analīze.

Mākslas darbos atspoguļoto agrīno mežģīņu lietojumu un arheoloģisko atradumu analīze, mežģīņu artefaktu krājumu apzināšana Latvijas muzejos un privātajās kolekcijās, atlase; ja nepieciešams, trūkstošo parametru salīdzinoša identifikācija.

Mežģīņu lietošanas/ darināšanas dinamikas izsekošana Latvijā laika griezumā sākot no 17.gs. līdz mūsu dienām balstoties uz mākslas darbiem, publicētiem avotiem, atlases

objektiem, etnogrāfisko tekstiliju apskatiem mežģiņu lietojumu griezumā, izstāžu materiāliem, paralēlēm citās kultūrās līdztekus izvērtējot iespējamās ārējās un iekšējās ietekmes.

Atlasīto objektu fotofiksācijas ar augstu izšķiršanas spēju grafisko aprakstu veidošanai, tekstu aprakstu veidošana, klasifikācijas sistēmas izveide ar 12 hierarhijas līmeņiem, jaukta burtu-ciparu kodu sistēma objektu īpašību identifikācijai un atlases organizācijai (1.tab.).

1. tabula

Mežģiņes identifikācijas numura - 19 zīmju koda izveide

Objekta pazīme	Klasifikācijas līmenis	Koda zīmes apraksts	Koda simbols
Pamattehnikas grupa	I klasifikācijas līmenis	Viena zīme – viena cipara formā	1-9
Mežģiņu veids	II klasifikācijas līmenis	Viena zīme – viena cipara formā	0 - 9
Mežģiņu paveids	III klasifikācijas līmenis	Viena zīme – viena cipara formā	0 - 9
Mežģiņu tips	IV klasifikācijas līmenis	Viena zīme – viena cipara formā	0 - 9
Materiāls	V klasifikācijas līmenis	Viena zīme – viena cipara formā	0 - 9
Laika periods (gadsimts; gadsimtu mija)	VI klasifikācijas līmenis	Viena zīme - alfabeta burts no	A līdz J
Mežģiņes kārtas numurs	VII klasifikācijas līmenis	Četras zīmes četrciparu formā	0001 - 9999
Mežģiņu sortiments	VIII klasifikācijas līmenis	Viena zīme - alfabeta burta formā	P, M, T, S, Z
Izstrādājums/ paraugs	IX klasifikācijas līmenis	Divas zīmes – divu ciparu formā	00 - 99
Darināšanas/ lietošanas vai atrašanās vieta Latvijā	X klasifikācijas līmenis	Divas zīmes – divu ciparu formā	00 - 99
Objekta rekvizīti	XI klasifikācijas līmenis	Divas zīmes – divu ciparu formā	00 - 99
Iespējamā izcelsmes valsts	XII klasifikācijas līmenis	Divas zīmes – divu ciparu formā	00 - 99

Ažūrās rokdarbu tekstilijas vēsturiskā skatījumā

Publicēto un npublicēto materiālu analīze rāda, ka mežģiņes ir sena un neatņemama Eiropas kultūras sastāvdaļa, kas Itālijā izkopta jau 15. un 16. gadsimtā un kopš tā laika kļuvusi plaši pazīstama ārpus tās robežām. Pateicoties valdošo stilu pieprasījumam 16./17. gadsimtā mežģiņu amati strauji izplatījās un veidojās centri arī Šveicē, Nīderlandes dienvidos, Francijā, Beļģijā, ar laiku Holandē, Spānijā, kā arī citās Rietumeiropas valstīs. Līdztekus mežģiņu amatiem attīstījās arī tiem pakārtotas nozares: dziļu un dārgmetālu pavedienu ražotnes, adatu izgatavošanas darbnīcas, dažādu darbarīku ražošana, kā arī radās

un savas amata prasmes izkopa mežģīņu darinātāju, rakstu zīmētāju, modes mākslinieku un šuvēju paaudzes.

18.gadsimtā daudzās Eiropas valstīs veidojās mežģīņu mācību centri un skolas, kas veicināja lokālo amata tradīciju attīstību, sekmēja atšķirīgu mežģīņu veidu rašanos. Visaktīvāk Eiropā un ārpus tās robežām skolas veidojās 19. gadsimtā.

Pirmās mežģīņu grāmatas, kas attēloja mežģīņu zīmējumus bez tehniskā un metodiskā apraksta, Eiropā izdeva jau 16. gadsimta sākumā. Izdevumi ar zīmējumu papildinošiem darināšanas aprakstiem parādījās tikai 19. gadsimtā. Sākot ar 19. gadsimta vidu par rokdarbu tehnikām ir izdotas daudzas grāmatas, žurnāli un atsevišķas *musturu* lapas, kā arī avīzēs tiek publicēti jaunākie zīmējumi un tiem atbilstoši tehniskie risinājumi.

18. gadsimta beigās tehniskās revolūcijas ietvaros mežģīņu nozarē izmaiņas ienesa *C. M. Jacquard* programmas vadītu raksta veidošanas mehānismu lietošana, kas deva iespēju iegūt mašīnmežģīnes. 19. gadsimta vidū mehanizētās iekārtas jau ieviestas daudzās Eiropas valstīs. Tā kā rūpnieciski austās mežģīnes bija ievērojami lētākas, sortiments daudzveidīgāks, lietotāju loks ievērojami paplašinājās.

Tikai nedaudzi mežģīņu centri un skolas pārcieta Pirmo pasaules karu, bet pēc Otrā pasaules kara stāvoklis bija pavisam kritisks; tomēr lielā interese par mežģīņu amatiem 20. gadsimta sākumā veicināja mežģīņu skolu atjaunošanos Vācijā, Anglijā, Francijā, Itālijā, Beļģijā, Šveicē, Zviedrijā un citur. Tās uztur ne tikai savas valsts lokālo savdabību, bet arī rūpējas par mežģīņu amatniecības saglabāšanu un attīstību. 20. gadsimta otro pusi var raksturot kā mežģīņu atdzimšanu visā Eiropā un pat ārpus tās robežām. Tiek dibinātas un aktīvi darbojas starptautiskas seno mežģīņu aizsardzības un saglabāšanas organizācijas.

Latvijā senākās liecības par ažuļajām rokdarbu tekstilijām attiecināmas uz laika posmu 10. - 13. gadsimts. Vēlā dzelzs laikmeta audumos, kas iegūti arheoloģiskos izrakumos un tiem pieskaitāmajos mežģīņu rotājumos sīko bronzas spirālīšu vērumi nostiprināti ar pavedienu pinumu elementiem, kādi, iespējams, gadsimtiem vēlāk lietoti arī knipelētu mežģīņu darināšanā. Vēstures avotos uz 13. - 15. gadsimtu attiecināmajās amatniecības nozarēs par mežģīņu specializāciju Latvijā ziņu vēl nav.

Par plašo mežģīņu lietojumu Latvijā no 16. līdz 18. gadsimtam liecina mežģīņu artefaktu atlase, kas veido ievērojamu Kurzemes hercogistes apģērbu ažuļo rotājumu kolekciju. Vispusīgā un augsti attīstītā amatniecība un rūpniecība pamatoti liek domāt, ka hercogvalstī, iespējams, tika darinātas mežģīnes, tomēr tādas norādes avoti neuzrāda; atliek tikai domāt, ka mežģīnes Latvijā ievestas no Rietumeiropas un Krievijas, kur jau 16. un 17. gadsimtā dokumentēta labi attīstīta mežģīņu industrija.

17. un 18. gadsimtā augstākajā sabiedrībā mežģīnes apģērbā lietoja un modes aktualitātēm sekoja visi, neraugoties ne uz vecumu, ne dzimumu, tai skaitā arī garīdzniecība. 16. gadsimtā izdotie *Greznības likumi*, kas bija spēkā līdz 18. gadsimtam, ietekmēja tautas ģērbšanās un audumu rotāšanas stilus. Baltijas novadpētnieka Johana Kristofera Broces, Baltijas vācu ārsta Oto Hūna, gleznotāja Augusta Pecolda un viņu sekotāju neskaitāmie zīmējumi, dokumentu vākumi un apraksti liecina par atšķirīgiem mežģīņu rotājumiem zemnieku un pilsētnieku apģērbā. 19. gadsimts Eiropas un Latvijas kultūrā atnesa nacionālo atmodu, tomēr sabiedrībā joprojām turpināja pastāvēt atšķirīgas materiālās kultūras. To raksturo 19. gadsimta pirmās puses atšķirīgās ģērbšanās stila iezīmes aristokrātiskajā un pilsoniskajā sabiedrībā, kā arī tautas kultūrā, ko uzrāda atlases mežģīņu kolekcijas un paraugi.

Nacionālās atmodas centieni 19. gadsimta Latvijā veicināja dažādu biedrību un kultūras centru organizēšanu: nodibinājās Rīgas Latviešu biedrība ar tās Zinību komisiju, attīstījās dāmu komiteju un biedrību kustība, tika dibinātas mājturības skolas, kas veicināja un propagandēja rokdarbu, tai skaitā mežģīņu amata prasmju apmācību un attīstību, aizsākās latviešu mākslas amatniecības uzplaukums.

Lai gan 20. gadsimta pirmajā pusē Pirmais pasaules karš pārtrauca daudzas kultūras dzīves norises, pēc kara iezīmējās jauns nacionālā pacēluma vilnis. 1919. gadā Rīgā nodibināja Mākslas akadēmiju, drīz pēc tam mākslas amatniecības skolas Kuldīgā, Liepājā, Cēsīs un Daugavpilī, bet 1933. gadā Valsts mākslas amatniecības skolu Rīgā. Laika posmā no 1930. - 1939. gadam mērķtiecīgas zinātniskas latviešu kultūras, mākslas un tradīciju izpētes rezultātā tiek izdota virkne fundamentālu darbu (V. Purvītis, R. Zariņš, E. Brastiņš, A. Dzērvītis, Ā. Karnups), kā arī interesentiem adresēti praktiski apraksti atsevišķu darbu veidu izpildei. Par modi un rokdarbiem daudzas publikācijas sniedz arī periodiskie izdevumi: no 1926. gada līdz 1940. gadam žurnāls „Latvju Zeltene”, no 1932. - 1940. gadam žurnāls „Sievietes pasaule”, no 1934. – 1940. gadam žurnāls ģimenei „Mājas Draugs”. Visi šie un arī citi rokdarbu izdevumi citu starpā sniedza informāciju arī par mežģīnēm. Jāsaka, ka gan mežģīņu paraugi, gan to tehniskie zīmējumi un apraksti lielākoties bija ārvalstu, galvenokārt vācu žurnālu pārpublicējumi.

19. gadsimtā Latvijā attīstījās mehanizētas audumu un galantērijas ražotnes, kuru izstrādājumu sortimentu lieto līdz mūsu dienām. Ievērojamākie mašīnmežģīņu realizētāji un popularizētāji bija 1948. gadā dibinātais Rīgas modeļu nams un žurnāli „Rīgas Modes” un „Rīgas modes bērniem”. Pēc otrā Pasaules kara un 20. gadsimta otrajā pusē zinātniskos pētījumus un publikāciju ciklu turpina Latvijas zinātnieki, pētnieki un mākslinieki -

etnogrāfijas vēstures zinātnieces Aina Alsupe un Aija Jansone, dekoratīvi lietišķās mākslas meistares un rokdarbu skolotājas Erna Rubene, Ilga Madre, Anna Krauze, Maruta Grasmāne un citi speciālisti; līdz pat 20. gadsimta 90 - to gadu vidum atsevišķā rokdarbu pielikumā rokdarbus popularizē žurnāls „Sieviete”. 20. gadsimta otrajā pusē valstī notiek koordinēta tautas lietišķās mākslas studiju darbība, kas nodrošināja iespēju izsekot *latviešu* mežģīņu attīstībai. Pateicoties rokdarbniecēm studijās un pulciņos, mežģīņu darināšana Latvijā pamazām piedzīvoja atdzimšanu. Neskatoties uz to, ka daudzu paaudžu pētnieki un praktiķi ir vākuši, dokumentējuši un analizējuši lietišķās mākslas attīstības tradīcijas Latvijā, publicēto un nepublicēto avotu analīze parāda: Latvijā dažādos vēstures periodos lietotie/izgatavotie mežģīņu artefakti izklaidēti dažādu muzeju krājumos, bieži vien atrodas plašam interesentu lokam nepieejamos fondos vai arī nelielās privātās kolekcijās, līdz ar to nav pieejami apskatei, informācija par tiem ir trūcīga, nav sistematizēta. Publikācijās par tautas tērpiem un tekstilijām mežģīņu rotājumu apraksti ir pakārtoti, bieži informācija ir fragmentāra, nav pietiekoša to izgatavošanai, vēl vairāk – radošai lietošanai vai pētījumu veikšanai.

Metodiskajos un mācību materiālos, īpaši ārzemju publikācijās, ir sastopami gandrīz visu mežģīņu darināšanas tehniku detalizēti apraksti, tomēr trūkst sistemātisku pētījumu par ažūro rokdarbu tekstiliju lietošanu, izplatību, izgatavošanas tradīciju attīstību Latvijas teritorijā vēsturiskā un šodienas skatījumā.

1995. gadā Latvijas Amatniecības kamerā uzsāk darbu Mežģīņu darinātāju amata biedrība. Dažādos Latvijas novados tiek rīkoti kursi, mežģīņu izgatavošanu sāk mācīt vairākās amatniecības vidusskolās. 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā Latvija iesaistās Eiropas starptautiskajās organizācijās un to rīkotajos pasākumos, tiek turpinātas mežģīņu darināšanas tradīcijas, tomēr, neskatoties uz visām aktivitātēm, vērojama nozares lejupslīde.

Mežģīnes kā mākslas amatniecības veids un kā unikāla lietišķās mākslas joma ir daļa no Latvijas kultūras mantojuma, tāpēc ir svarīgi saprast, kādi cēloņi mūsdienās darbojas izraisot mežģīņu darināšanas tradīciju strauju iešanu mazumā, kas arī ir viens no promocijas darba uzdevumiem.

Meistars. Koordinācija. Produkts. Tirgus situācija

Visi pētījumā skatītie aspekti izriet no pieredzes, jo ilgstoši darbojoties tekstilrokdarbu jomā, tai skaitā pārzinot mežģīņu darināšanas amatus, rodas daudz nenoskaidrotu

jautājumu, kuru risināšana ir aizsākta maģistra darbā un tiek turpināta promocijas darbā.

Lai apzinātu mežģīņu darināšanas potences analizēti vairāki svarīgi aspekti:

- kāds ir mežģīņu amata meistarību īpatsvars Latvijā pašreiz,
- kāda ir informācijas pieejamība un reklāma par Latvijā lietoto un darināto mežģīņu attīstību un kā to uzlabot,
- kāda ir izpratne par mežģīņu izstrādājumu kā tirgus produktu/preci,
- kādi faktori ietekmējuši mežģīņu darināšanas prasmju kritisko samazināšanos Latvijā.

Meistars un viņa zināšanas ir galvenais faktors amata prasmju saglabāšanā un pārmantošanā. Latvijā ir divas institūcijas, kas piešķir mežģīņu darināšanas amata meistara kvalifikāciju - Latvijas Amatniecības kamera (turpmāk LAK) un valsts aģentūra „Tautas mākslas centrs” (no 2009. gada 1. janvāra „Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra”). Turpmāk tekstā tiks atstāta un lietota abreviatūra v/a TMC, jo visi dati ir iegūti laikā pirms šīs institūcijas reorganizācijas un jaunā nosaukuma piešķiršanas.

Līdz 2000. gadam v/a TMC kvalifikācijas piešķiršanas komisija pretendentiem piešķir tautas daiļamata meistara (TDM) nosaukumu, izvērtējot desmit pretendenta iesniegtus darbus un viņa dalību valsts nozīmes izstādēs piecu gadu laikā. Diemžēl no 2001. gada TDM nosaukuma piešķiršana ir pārtraukta nepietiekamās normatīvās bāzes dēļ.

Latvijas Amatniecības kamera ir profesionāla amatnieku pašpārvaldes organizācija, tās darbības mērķis ir veicināt amatniecības attīstību, nodrošināt tās organizatoriskos struktūru izveidošanu, kas sekmētu amatnieku skaita pieaugumu un amatniecības efektīvu darbību valstī, kā arī radīt labvēlīgus apstākļus amatniecībai.

Apkopojot datus par mežģīņu amatu attīstības procesiem abās institūcijās rezultāts uzrāda vislielāko problēmu - mežģīņu amatu attīstība Latvijā ir sasniegusi zemāko līmeni. Kaut gan mežģīņu meistarības profesionālas kvalifikācijas celšanas iespējas valstī nav pārtrauktas un prasmju apgūšanas tālākizglītību nodrošina LAK, tas kopējo situāciju neuzlabo, lai gan 20./ 21. gadsimtu mijā LAK ievērojami ietekmēja mežģīņu amatniecības attīstību un pacēla kopējos rādītājus. Šodien statistikas dati liecina par mežģīņu amatu nepopularitāti rokdarbu tirgū un apliecina arī to, kāpēc valstī grūti iegādāties etnogrāfiskos vai cita veida mežģīņu izstrādājumus. Tomēr ne tikai prasmju kvalitāte un profesionalitāte nosaka nozares tālāko virzību. Svarīgs ir arī pats prasmju pārmantojamības process - zināšanu nodošana nākošai meistarību paaudzei.

Kultūras vide nav atraujama no ekonomikas, zinātnes, politikas un citām kopsakarībām valstī. Darinājumi ar māksliniecisku vērtību, par kādiem var uzskatīt arī ar

rokām darinātās mežģīnes, visos laikos ir bijuši bagāto un valdošo slāņu spožuma un varenības apliecinājums. Mežģīņu pieprasījums un mežģīņu veidi vienmēr ir atkarīgi no dzīves un mākslas stila, kādu veido/adaptē sabiedrība. Kultūras vēsture un promocijas darba ietvaros veiktais pētījums apliecina mežģīņu neiztrūkstošo klātbūtni sabiedrībā attiecīgajos laikmetos.

Mežģīņu izstrādājumu bagātība 17. – 18. gadsimta modes tērpos, interjerā un sadzīves tekstilijās stāsta par pārliecinošu pieprasījumu un to, cik savstarpēji saistīta ir māksla un komercija, īpaši augstākajā sabiedrībā. Mežģīnes ir mākslas produkts, kam ir ne tikai mākslinieciska, bet arī praktiska un saimnieciska vērtība, kas šo vienotību nodrošina. Starp produktu un tirgu eksistē plašs visdažādāko iespēju spektrs. Mūsdienās tirgus vairāk balstās uz standartizācijas un masu produkcijas principiem. Diemžēl tieši tirgvedība ir vājais posms un viens no būtiskiem aspektiem, kas neveicina mežģīņu prasmju attīstību mūsu valstī. Lai mežģīne no darinātāja nonāktu līdz lietotājam ir nepieciešama mārketinga stratēģija. To, ka valstī trūkst mežģīņu izstrādājumu mārketinga politika, apliecina 2. nodaļā veiktā analīze.

20. gadsimts Latvijā bija politiski un ekonomiski sarežģīts laiks. Visās valsts nozarēs, tai skaitā arī kultūrā vairakkārt mainījās uzskati, uzstādījumi un procesu virzība, tomēr 20. gadsimta otrajā pusē tika dibinātas vairākas institūcijas, piem., kombināti „Māksla” un „Daiļrade”, kas uzraudzīja un koordinēja profesionālo mākslinieku un tautas lietišķās mākslas meistarību darbu, izstrādājumu kvalitāti un tirgu. Neiedziļinoties šo institūciju darbībā jāatzīst, ka estētiskās un kopīgās programmas veidoja pozitīvu publisko tēlu un mākslas tirdzniecības tīklu valstī, kas nodrošināja atpazīstamību un klienta uzticēšanos gan vietējā, gan starptautiskā līmenī. Tagad, 21. gadsimta sākumā, nonākot citā kultūrpolitikas pozīcijā, kas daļēji saistās ar vērtību maiņām mākslas uztverē un realizācijā, esošā situācija liecina gan par to, ka koordinācija pietrūkst, gan par to, ka koordinācija ir nepieciešama.

Mūsu valstī ir zināšanas, ir prasmes, ir tradīcijas, bet nav mežģīņu izstrādājumu tirgus, tāpēc svarīga ir mežģīņu tirgus izpēte un reklāma, iespējamās komerciālās darbības prognozēšana un plānošana.

Sekmīgai nemateriālās kultūras vērtību saglabāšanai būtiski nozīmīga ir prasmju apzināšanai, dokumentēšanai, klasificēšanai, pieejamības nodrošināšanai. Lielākais informācijas avots ir valsts muzeju tekstiliju fondi un krātuves. Diemžēl arī muzeju fondos informācija par mežģīņu tekstilijām ir izkliedēta, skopa un nepietiekoša; izņēmums ir tautas tērpu mežģīnes. Vairāk faktu par autoriem un izgatavošanas rādītājiem ir pieejami

mežģīnēm no Latvijas lietišķās mākslas studiju tautas daiļamata meistarū, Latvijas Amatniecības kameras mežģīņu meistarū privātiem krājumiem un arhīviem. Tas, ka Latvijā līdz šim nav veikta pietiekoša izpēte par senām rokdarbu prasmēm mežģīņu tekstiliju jomā, uzliek milzīgu atbildību par izdarītajiem secinājumiem, jo īpaši tāpēc, ka nav vienotas informācijas un metodisko materiālu par daudziem mežģīņu veidiem, kas sniegtu kultūrvēsturisku pārskatu šajā tradicionālās kultūras mantojuma jomā kopumā.

Mežģīnes identitāte un savdabība

Mežģīņu piederība kādai rokdarbu tehnikai uzskatāma par galveno mežģīnes pazīmi. Līdztekus var identificēt virkni citu pazīmju, kas palīdz apzināt mežģīnes identitāti un savdabību. Pie tām pieskaitāma mode un stils, apģērbu un interjera priekšmetu lietošanas veids, materiāls un ornamenti, kas izmantots attiecīgajā laika periodā. Viss šo pazīmju kopums palīdz noteikt svarīgu informāciju par mežģīni – laiku, kad tā ir valkāta vai darināta un lokālo piederību.

Mežģīnes formu ietekmēja mode, kuru radīja un noteica sabiedrības elite un valdošais mākslas stils. To apliecina 3. nodaļā aprakstītais piemērs par mežģīņu apkaklēm vai ar mežģīnēm rotātām apkaklēm, kas modes ietekmē savu formu mainīja ik pa laikam. Latvijā Kurzemes hercogi savā galmā vēlējās tuvināties Parīzes greznībai, tieši Kurzemes hercogistē visvairāk bija jūtama franču modes ietekme: līdzīgi kā 17. gadsimta Parīzē, sievietes tērpā galvenais akcents bija daudzveidīgās piedurknes, kas beidzās ar mežģīnes manšeti, un apkakles ar tikpat atšķirīgām formām un mežģīņu rotājumiem.

Pamatā mežģīnes darināja baltas, sudraba vai zelta krāsā. Latvijā mežģīnes ir baltas; pelēkais vai dzeltenīgais tonis rodas no dabīgās līnu šķiedru nokrāsas, bet Latgalē mežģīnes mēdz būt arī ar sarkaniem rakstu motīviem. Mežģīņu krāsa vai nokrāsa vienmēr ir bijusi svarīga. Kaut gan mežģīnēs ornamentam un krāsai galvenokārt ir rotājoša nozīme, nereti tā informēja arī par valkātāja sociālo statusu vai piederību.

16. - 18. gadsimta modes noteicēja bija Itālija, Francija, Anglija. Rīgas bagātie tirgotāji, muižniecība un arī garīdzniecība modes jautājumos nekādā ziņā neatpalika no Eiropā notiekošā. 17. un 18. gadsimtā mežģīnes apģērbā lietoja un modes aktualitātēm sekoja visi, neraugoties ne uz vecumu, ne dzimumu. Atlases skaistie, 18. gadsimtā darinātie bīskapu apģērbu – albu mežģīņu fragmenti ļauj domāt, ka baznīca bija ievērojama mežģīņu lietotāja un pasūtītāja. Mežģīņu rotājumus savos tērpos 18. gadsimtā neiztrūkstoši lietoja arī Rīgas augstmaņi.

19. gadsimtā modes stili mainījās vairākkārt. Pētījumā ietvertie 19. gadsimta pirmās puses mežģiņu artefakti spilgti raksturo bīdermeijera stila ietekmi Latvijā. Tautas apģērba mežģiņes atšķiras no tām, ko valkāja savā apģērbā pilsētnieces. Tas apstiprina faktu, ka sabiedrībā pastāvēja divas atšķirīgas kultūras dzīves, vienu veidoja aristokrātija, otru - tauta. Pētījumā ietvertās etnogrāfiskās (galvassegu, kreklu, brunču, priekšautu u.c.) mežģiņes liecina, ka no 18., 19. gadsimta līdz mūsu dienām ir saglabātas tradicionālo tautas tērpu darināšanas, rotāšanas un valkāšanas tradīcijas.

19. gadsimta otrās puses un 20. gadsimta sākuma modi raksturo izsmalcināti rotājumi, tai skaitā mežģiņu un dažādas tērpu apdares detaļas. Tērpus papildina krāšņas mežģiņu apkakles, cepures, plecu lakati un šalles. Tomēr jāsecina, ka izmantoto rotājamo ažuuro tekstiliju klāstā ir maz seno, ar rokām darināto mežģiņu izstrādājumu.

Materiālam mežģiņu izgatavošanā ir liela nozīme, no pavediena atkarīga kvalitāte - diegs var būt spožs un gluds, vai nespodrs un plūksnains - visi šie faktori tieši ietekmē izstrādājuma izskatu, ja runā par mežģiņes formu un faktūru. Pie vairāk lietotajiem izejmateriāliem mežģiņu darināšanai 17. gadsimta Eiropā pieskaitāmi zīda, zelta un sudraba pavedieni. Iespējams, ka tādā veidā tika ievestas brokāta mežģiņes arī Latvijā: divas trešdaļas – 67% no atlasē iekļautajām 17. gadsimta mežģiņēm ir darinātas no zīda, bet viena trešā daļa no zelta un sudraba brokāta pavedieniem. Savukārt 18. gadsimtā strauji savu vietu ieņēma lins - puse no 18. gadsimta Latvijā vāktajām mežģiņēm darinātas no lina pavedieniem, otra puse no zīda un brokāta pavedieniem.

Etnogrāfiskās mežģiņes gan tautas apģērba, gan sadzīves priekšmetu rotājumos lielākoties darināja un darina no lina pavedieniem. Tikai ap 1833. gadu sāka ražot kokvilnas diegus, ko varēja izmantot mežģiņēm. Uzlabojoties kokvilnas pavedienu kvalitātei un pateicoties tam, ka tie bija salīdzinoši lēti, kokvilnas pavedieni diezgan ātri aizstāja zīdu un lina: no atlasē 19. gadsimta mežģiņēm jau gandrīz trešā daļa ir darināta no kokvilnas, viena desmitā daļa – 10% no zīda, bet pārējās – 60% lina pavedieniem.

Puse no 20. gadsimta mežģiņēm jau ir darinātas no kokvilnas. 20. gadsimta vidū mežģiņu izgatavošanai sāka lietot pavedienus, kuros dabīgajām šķiedrām dažādās attiecībās pievienotas mākslīgas un sintētiskas izejvielas.

Arī mūsu dienās (21. gs. sākumā) mežģiņu meistari mežģiņu darināšanai joprojām dod priekšroku dabīgiem materiāliem - veiktā analīze rāda samērā lielu zīda pavedienu īpatsvaru (39%), kokvilnas dziju lietojums nesasniedz ceturto daļu (23%), lina (15%) un vilnas (15%) dzijai.

Mežģīnēs galvenais ornamentu vai rakstu veidojošais faktors ir blīvā elementa attiecības pret vieglo, ažūro. Blīvo un vieglo elementu iespējamās formas, ko nosaka darināšanas tehnoloģija un ar to saistītā specifika, ievērojami ietekmē zīmējuma kompozīciju. Veidojot zīmējumu jāņem vērā tādi faktori, kā diegu vīšanas vai pinumu struktūras kārtība izvēlētajā rokdarba veidā. Specifiskie darināšanas tehnikas radītie ierobežojumi, sīkie motīvi vai smalkais fona tīkls ietekmē gan ornamenta formas un ritmu, gan kompozīcijas izvēli un risinājumus. Bez tam vēl jāņem vērā fakts, ka rakstu kompozīcijas ietekmē tautas rotāšanas tradīcijas un lokālās īpatnības, kas izpaužas katras tautas tradicionālajās tekstilijās. Pieredze rāda, ka tautas māksla zināmā mērā notur robežas pret pilsoniskās modes jaunumiem.

Latviešu tautas (zemnieku) kultūra nenoliedzami pieder Rietumeiropas tautu kultūras saimei, ko spilgti apliecina atlases objekti, kuros uzskatāmi parādās dažādu laika periodu Eiropas mākslas stilu ietekme. Tai pat laikā Latvijas meistari rūpīgi strādā arī pie tradicionālo rotāšanas un kompozīcijas paņēmienu saglabāšanas un pilnveidošanas. Tas pierāda, ka mūsdienās Latvijā tekstilrokdarbu, tai skaitā arī mežģīņu darināšanā, vērojamas abas tendences – tradīciju saglabāšana un jauno modes virzienu ietekme.

Mūsdienās datortehnikas attīstība nodrošina daudz optimālāku vidi jebkuru mežģīņu paraugu attēlu un aprakstu saglabāšanai gan tekstu, gan grafiskās informācijas formā un nodrošina vairākas priekšrocības, piemēram, vienreiz ievadīto datu pavairošanu, atsevišķu raksta vai elementu palielināšanu vai samazināšanu, pagriešanu vai labošanu, krāsošanu un zīmēšanu. Efektīva un ērta ir ne tikai liela informācijas apjoma uzglabāšana datora ilglaicīgajā atmiņā, bet arī tās pārvietošanas iespējas mazos kompaktos informācijas nesējos. Bet pats galvenais ieguvums ir informācijas pieejamība, kā arī neierobežotais datorvides lietotāju skaits.

Mežģīņu objektu sistematizācija un klasifikācija

Mežģīņu struktūru veido pavedienus vijot, krustojot, mezglojot un ielokot, veidojot pārejas no viena veida otrā, bieži pat nedefinējamas. No rezultātā iegūtās tīklveida struktūras izstaro īpašais vieglums un gaisīgums, kāds ir tikai mežģīnēm. Mežģīnes reizē var būt vienkāršas un ļoti sarežģītas, iegūtas ar daudzveidīgām tehnoloģijām. Katrai mežģīņu grupai ir noteikts pamatdarbību un pamatelementu skaits.

Promocijas darbā pētījumu process sadalīts vairākos secīgos un savstarpēji saistītos izpētes posmos. Pirmajā posmā ir apzinātas un atlasītas mežģīnes izpētei, ņemot vērā virkni faktoru, tādus kā: darināšanas tehnika, lietojums, mode vai laiks, kurā mežģīne

valkāta. Visu šo un arī citu faktoru mijiedarbība zināmā mērā ir ietekmējusi daudzus mežģīņu veidus, stilus, atšķirības u.t.t., kas ļauj atpazīt mežģīņu piederību attiecīgajam laika periodam un tautai vai meistaram, kas tās ir veidojis. Visi šie faktori kopumā – tehnoloģija un mežģīņu veidi, kompozīcija un materiāls, u.c. ļauj precīzi vai aptuveni noteikt mežģīnes darināšanas laiku, kas ir izvēlēts kā viena no pazīmēm klasifikācijas sistēmas izveidē.

Lai nodrošinātu mežģīņu kolekciju aprakstu sakārtošanu un sekojošu e-datu bāzes veidošanu, kopš 1998. gada veikts liels izpētes darbs un savākta nepieciešamā tekstu un vizuālā informācija par katru objektu. Vizuālo apraksta daļu nodrošina objekta fotoattēls vai mežģīnes paraugs, bet tekstu aprakstu veido:

- 1) kārtas numurs;
- 2) mežģīnes veids (lentīšu, tenerifes, tīkla, tilla utt.) - pazīme, ko katrā atlasē grupā nosaka darināšanas tehnikas īpaša specifika;
- 3) mežģīnes paveids un tips (reticellas, malu noslēgumi u.c.);
- 4) materiāls;
- 5) lineārie izmēri: garums, platums;
- 6) izgatavošanas laiks;
- 7) mežģīnes lietojuma grupa (paraugs, apģērba vai interjera mežģīne u.c.);
- 8) izgatavošanas vai lietošanas/ atrašanas vieta;
- 9) piederība un atrašanās vieta: muzejs, (inventāra nr., autors u.c.), privātkolekcija (autors, privātie krājumi, dāvinājumi u.c.);
- 10) iespējamā izcelsmes vieta;
- 11) mežģīnes autentiskums (oriģināls vai kopija);
- 12) papildus informācija (īpašs komentārs, fotogrāfs utt.).

Pilna apraksta veidošanai tekstu informācijai tiek pievienots mežģīnes artefakta viens vai vairāki attēli (foto vai/un skanēti attēli, raksta zīmējumi), kā arī objekta identifikācijas kods.

Apsekojot Latvijas muzeju fondus, Tautas lietišķās mākslas studiju darbus un pieejamās privātās kolekcijas pētījumam kopumā atlasīti 195 artefakti. Atlases objekti sadalīti 4 pamatgrupās atbilstoši mežģīņu darināšanas tehnikai: 1) šūtas/ izšūtas, 2) pītas, 3) ar mezgliem veidotas, 4) cilpu un valdziņu veidotas. Katrai tehnikas specifikai pieder vairāki mežģīņu veidi, paveidi un tipi, pēc kuru darināšanas pazīmēm/ metodēm ir grupētas mežģīņu paraugu un kolekciju atlases: 1) šūtās/ izšūtās mežģīnes - 47 objekti; 2) knipelētas mežģīnes - 70 artefakti; 3) ar mezgliem veidotas mežģīnes - 47 mežģīņu paraugi un

izstrādājumi, kuru darināšanas pamatā ir mezglu siešanas tehnika; 4) cilpu un valdziņu veidotas mežģīnes – 30 objekti; no tiem īpašu atlasi veido sakārtota informācija par 13 īru tamborētajām mežģīnēm; tā kā īru mežģīņu paraugi un izstrādājumi apzinātajos avotos ir samērā liels retums, atlasē iekļauti tikai šīs grupas objekti.

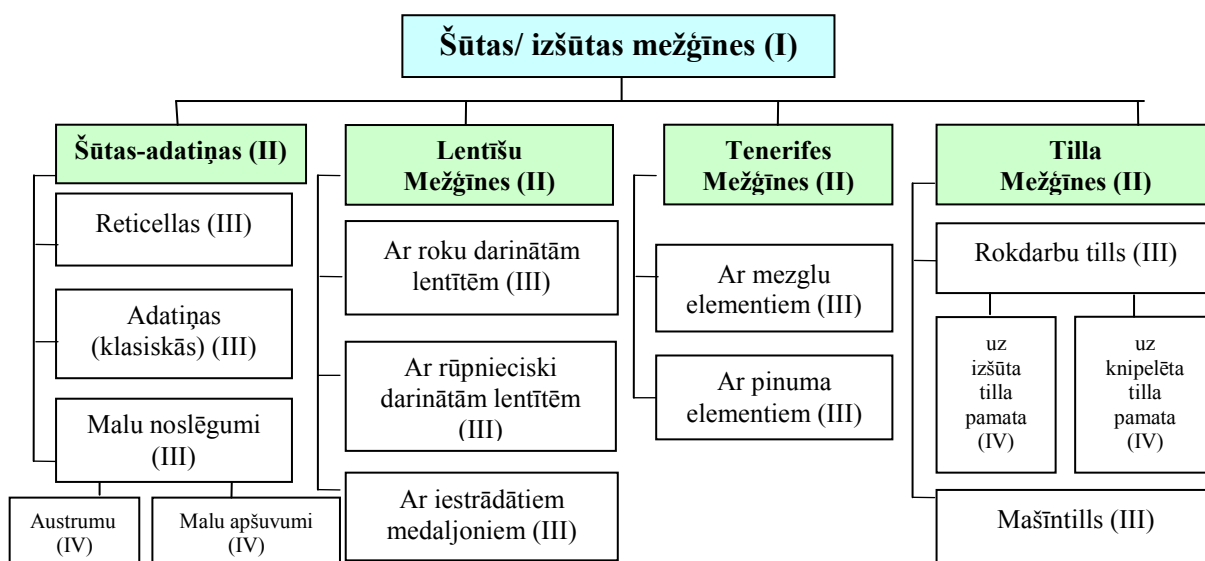
Piemēri no adīto un tamborēto mežģīņu veidiem promocijas darbā īpaši netiek apskatīti, ņemot vērā to lielo daudzveidību un plašo izplatību, bet tai pat laikā tiem paredzēta iespēja tikt bez problēmām iekļautiem datu bāzē nākotnē.

Katrai atlasē grupai izstrādātas divu veidu tabulas:

- 1) tabulas ar pamatinformāciju pētījumiem sadalītas blokos atbilstoši izgatavošanas tehnikai;
- 2) pilnas informācijas tabula ar ievadīšanai e-datu bāzē sagatavotiem objektu attēliem un aprakstiem.

Atlases mežģīņu grupu izpēte un analīze

Šūtas/ izšūtas mežģīnes. Atkarībā no darināšanas tehnikas specifikas klasifikācijas sistēmā iekļauti sekojoši šūtu/ izšūtu mežģīņu veidi (1.att.): 1) šūtas-adaņņas mežģīnes, 2) lentīšu mežģīnes, 3) tenerifes mežģīnes, 4) tilla mežģīnes; katrā no tiem ietilpst ar atšķirīgiem tehnoloģijas paņēmiem iegūti mežģīņu paveidi, veidojot objektu atlasē II un III klasifikācijas līmeni, IV līmeni veido tipi (1.att.).

1. att. Raksturīgākie, šūtu/ izšūtu mežģīņu veidi, paveidi un tipi

Latvijā, lielākās grupas veido tilla (40 %) un šūtās adatiņas (31 %) mežģīnes, to kopējais īpatsvars pārsniedz 70%, retāk sastopamas lentīšu (18 %) un tenerifes mežģīnes (11%). Darbā veiktā analīze rāda, ka kopumā šūtās mežģīnes, ko izšujot rokdarbu jāpiestiprina pie pamatnes ar zīmējumu, Latvijā nebija īpaši populāras. Vairāk sastopami uz auduma izšūti adatu rokdarbi, tādi kā vienvirziena un divvirzienu izvilkuņi, tautā saukti par baltajiem darbiem vai izšūtas mežģīnes. Vēlāk, 19. gadsimtā, kad Latvijā varēja iegādāties rūpnieciski austu tillu, attīstījās arī izšūšana uz tilla pamata.

Knipelētas mežģīnes. Vienlaikus ar šūtu mežģīņu darināšanu sākās arī knipelētu mežģīņu darināšana. Knipelēšanas tehnikas paņēmienus sākotnēji izmantoja adatiņas mežģīņu darināšanā - izšūto mežģīņu blīvos rakstus aizpildīja dažādu dūrienu pinumi, blīvie raksti bieži mijās ar ažuļiem tīkliņiem, kurus varēja gan izšūt, gan knipelēt. Nereti vienā rokdarbā apvienoja abas tehnikas.

Latvijā tekstila rokdarbu, tai skaitā knipelētu mežģīņu amatniecības uzplaukums sākās ar 18. un 19. gadsimta miju. 18. gadsimtā atbilstoši Eiropas modei apģērbu ar knipelētām mežģīnēm rotāja galvenokārt Latvijas turīgie augstāko kārtu iedzīvotāji. Baronešu tērpu mežģīnēs dominēja Rietumeiropas skola. Interesanti atzīmēt, ka knipelēja ne tikai smalkas un greznas tērpu mežģīnes, bet arī rupjas prieves, lentes un auklas, grozus, somas, zirglietas un citus priekšmetus, ko izmantoja saimniecībā. Knipelēšanas elementi parādījās arī metāla, ādas un citos izstrādājumos.

Knipelēto mežģīņu krājumi Latvijas muzeju tekstiliju un privātajās kolekcijās liecina, ka tās Latvijā ir izplatītākais mežģīņu veids. Arī atlasē šī veida mežģīnes ir plašākā grupa, kas aplūkota no valkāšanas tradīciju, ārējo mežģīņu skolu ietekmes un Latvijas meistarumu novadu lokālo īpatnību aspektiem. Lai varētu noteikt iespējamo izcelsmi 17. un 18. gadsimtā Latvijas teritorijā lietotajām mežģīnēm, salīdzinājums ir meklēts gan rakstiskos avotos, gan muzeju tekstilkrājumu fondos. Darba autore iepazinusies ar krājumiem Burano mežģīņu muzejā „Museo del Merletto” Itālijā, Mākslas un amatniecības muzejā Hamburgā, Vācijā, Halašas mežģīņu muzejā Kiškunhalašā, Ungārijā, Valsts mākslas un vēstures muzejos Maskavā un Santpēterburgā, mākslas un vēstures muzejos Igaunijā un Lietuvā, kā arī internetā ievietotajās mežģīņu kolekcionāru un speciālistu mājas lapās. Lietojot salīdzināšanas un analīzes metodes objektu atlases un aprakstu veidošanas procesā artefakti sakārtoti grupās, kas atspoguļo dažādo valstu mežģīņu veidu, stilu, to atdarinājumu un pazīmju ietekmi uz Latvijas teritorijā lietotajām un darinātajām mežģīnēm.

Par latviešu lokālo mežģīņu amatu tradīciju izveidošanos un attīstību liecina etnogrāfiskās tekstilijas. Viskrāšņākās mežģīnes no atlasas knipelēto mežģīņu objektiem ir sastopamas Latgales tautas tērpa galvas autos, kreklos un priekšautos, Vidzemes un Zemgales sievu cepurēs, Kurzemes nāmatos, snātenēs un dvieļu galos, kā arī brunču, palagu un citu sadzīves tekstiliju rotājumos. Skaistas latviešu mežģīnes ir linu dvieļu galu greznie noslēgumi. Šo mežģīņu raksturīga iezīme ir bārkstis. LNVM Etnogrāfijas nodaļas tekstiliju krātuvē un privātkolekcijās glabājas daudz knipelētu dvieļu un galda segu malu noslēguma mežģīņu no Kurzemes. Arī mūsdienās tautas lietišķās mākslas studijās meistares darina knipelētas linu dvieļu noslēgumu mežģīnes. Atzīmējams fakts, ka gandrīz visas pētījumā apskatītās 20. - 21. gadsimtā darinātās tautas tērpu vai linu dvieļu galu mežģīnes ir 19. gadsimtā darināto etnogrāfisko mežģīņu atdarinājumi vai to variācijas, tā kā lokālo mežģīņu amatu saglabāšanos un attīstību veicina tautas dzīvās tradīcijas - Dziesmu svētki, kāzas, bēres kristības un citi pasākumi.

Ar mezglēm veidotas mežģīnes. Mezglu siešanai ir ļoti sena vēsture. Mezglu raksts pieder pie senākajiem saziņas veidiem, un zinātāji to glabāja un nodeva no paaudzes paaudzē. Pie senajām mežģīnēm, kuru darināšanā izmantota mezglu siešanas tehnika, pieder: 1) mezglotas mežģīnes, 2) frivolitē (kuģīšu tehnikā darinātas) mežģīnes, 3) tīkla mežģīnes. Identificējot atlasē ar mezglu siešanas tehnikas modifikācijām iegūtās mežģīnes, konstatēts: lielākais ir frivolitē mežģīņu īpatsvars (41%), nedaudz mazāks tīkla mežģīņu īpatsvars (38%), tikai katrs piektais objekts (21%) veidots ar mezglšanas tehniku. Šajā mežģīņu grupā ietilpst senākais Latvijas teritorijā atrastais artefakts - 16./ 17. gadsimta mijā darinātās Kurzemes hercogienes Sofijas mēteļa tīkla mežģīnes fragments.

No apskatāmās grupas tikai tīkla mežģīnes var pētīt laika kontekstā, sākot ar 17. gadsimtu. Atlasē objektu analīze liecina, ka rokdarbnieces Latvijā interesējās un attīstīja arī tās rokdarbu prasmes, kuras īsti neasociējās ar tradicionālajām prasmēm. Ar mezglēm veidotās mežģīnes maz lietotas etnogrāfisko tekstiliju un tautas tērpu rotāšanai, toties sadzīvē - telpu interjerā reljefie un dekoratīvie mezglējumi ir iecienīti arī mūsu dienās, tāpat arī *smalkie modes nieciņi* ar frivolitē un izšūta tīkla mežģīnītēm.

Cilpu un valdziņu veidotas mežģīnes. Analīzei pakļautajā atlasē, atbilstoši II klasifikācijas līmenim, cilpu un valdziņu veidotas mežģīnes sadalās divu veidu mežģīnēs - *adītas* un *tamborētas* mežģīnes ar attiecīgajām trešā līmeņa apakšgrupām. Regulārās tautas lietišķās mākslas izstādes ļauj sekot situācijai valstī šajā mākslas nozarē. Daudzveidīgais tamborēto un adīto mežģīņu izstrādājumu klāsts izstādēs liecina par šo rokdarbu tehniku

dzīvotspēju: gan blīvākus, gan caurumotus un gaisīgus mežģīņu rakstus tamborē un ada katra šīs amata prasmes zinātāja Latvijā.

Latvijā tamborēšanai ir sena vēsture: cik tālu vēsture sniedz informāciju, goda dvieļus, tautas tērpa priekšautus, sievu galvassegas ir greznojušas smalkas tamborētas mežģīnes. Mūsdienās ar mežģīnēm rotātus linu dvieļus vairāk lieto kā galda klājumus, kā arī nozīmīgās publiskās ceremonijās.

No cilpu un valdziņu tehnikas atlases izcelts un atsevišķi aprakstīts IV klasifikācijas līmeņa tips – īru tamborējumi. *Īru (tamborētās) mežģīnes* ir unikāls, smalks 17. gadsimtā šūto itāļu mežģīņu atdarinājums. Šo rokdarbu tehniku īpaši izkopa Dublinas un Belfāstas apkārtnē. 1824. gadā Īrijas pilsētā Limerikā tika atvērta pirmā mežģīņu ražotne. Mežģīņu zīmējumu kompozīcija ir aizgūta no izšūtām itāļu adatiņas mežģīnēm, aizvietojot ar adatu šūtos rakstus un fona motīvus ar tamborētiem.

Latvijā īru tamborētās mežģīnes ir iemīļots rokdarbu veids, kas 19./20. gadsimtu mijā ienāca līdz ar modi. Šajā tehnikā darināja apkakles, vestes, jakas, mēteļus, lakatus, blūzes un citus apģērba priekšmetus. Latvietes īpašu uzmanību pievērta arī telpu tekstiliju rotāšanai, tāpēc nereti dvieļus, palagus u.c. priekšmetus greznoja krāšņas īru tehnikā darinātas mežģīnes. Atkarībā no paredzamā lietojuma mežģīņu darināšanai izvēlējās linu, kokvilnas vai vilnas dzijas. Diemžēl jāpiebilst, ka īru tamborējumi šodien ir stipri vienkāršojušies un samērā reti var sastapt smalku un izcilu rokdarbu.

Visas atlases īru tamborētās mežģīnes darinātas 20. gadsimtā un 21. gadsimta sākumā. No tām puse atbilst apģērba grupai, bet pārējās ir mazās galda sedziņas un citas sadzīves tekstilijas. Ņemot vērā pieticīgos īru tamborēto mežģīņu krājumus, jāsecina, ka dota priekšroka citām tamborēšanas tehnikām. Domājams, ka iemesls ir īru tamborējumu samērā sarežģītā tehnoloģija.

Tamborēšana, tai skaitā, arī tamborēšana īru tehnikā, ir spilgts piemērs tam, ka Latvijā 19./20. gadsimtu mijā modē ienāca mežģīnes, kas veicināja tehniku attīstību. 20. gadsimta sākumā un arī vēlāk īpaši iecienītas bija ar tamborētām mežģīnēm rotātas telpu tekstilijas - kumodes, galdu klājumi, aizkari un dvieļi. 20. gadsimta otrajā pusē lielo tamborēto telpu tekstiliju darināšana, to lietošana vairs nav populāra, toties nelielās sedziņas, apģērbi un apģērba rotājumi tautas lietišķās mākslas izstādēs liecina par meistarību izcilajām rokdarbu prasmēm un tradīciju saglabāšanu līdz pat mūsdienām.

E-datu bāzes vadības sistēmas projektēšana

Iepriekšējās nodaļās atspoguļots paveiktais darbs informācijas strukturēšanā e-datu bāzes vadības sistēmas izveidošanai un datu bāzes uzturēšanai nepieciešamā formā. Lai nodrošinātu informācijas šķirošanu, atlasī jāizveido uz datu klasifikāciju balstītas efektīvas kodēšanas sistēmas, kas ļautu katru mežģīņu objektu atpazīt kā vienīgo un izdalīt to no liela informācijas apjoma, kā arī grupēt objektus pēc to vienojošām pazīmēm nolaset tā kodu/ identifikācijas numuru.

Balstoties uz 4. nodaļā izstrādāto klasifikācijas sistēmu un mežģīņu objektu aprakstu veidošanas principiem, kā arī izmantojot objektu aprakstus tabulu formā, izveidota sistēma identifikācijas koda piešķiršanai, līdz ar to datu atlasē sistēma. Kodēšanas sistēmai jānodrošina paplašināšanas iespēja nākotnē, kā arī pietiekoša izšķirtspēja, lai lietotājs viegli un ātri piekļūtu visiem informācijas blokiem. Atlasīto un datu bāzē ievietojamo mežģīņu kodā katram objektam nolemts piešķirt no burtiem, simboliem vai cipariem veidots 19 zīmju kods. Apvienojot visas mežģīnei piešķirtās zīmes, veidojas no deviņpadsmit koda zīmēm sastāvošs objekta **identifikācijas numurs**, kas sniedz pilnīgu un unikālu informāciju par katru atlasē mežģīni.

Tomēr, lai atvieglotu katra objekta identitātes numura izveidi, kas ietver gandrīz divdesmit, 12 klasifikācijas līmeņu zīmes ciparu un alfabēta burtu formā, ir izstrādāta vienota klasifikācijas shēma (2.tab. 23.lpp.).

I. klasifikācijas līmenis - Ažūro tekstilrokdarbu tehnikas (1, 2 ... 9)

1 – Šūtas/ izšūtas

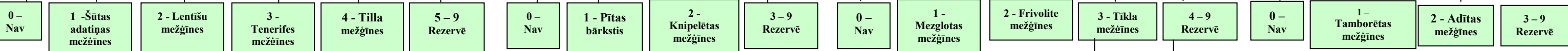
2 - Pītas

3 – Ar mezgliem veidotas

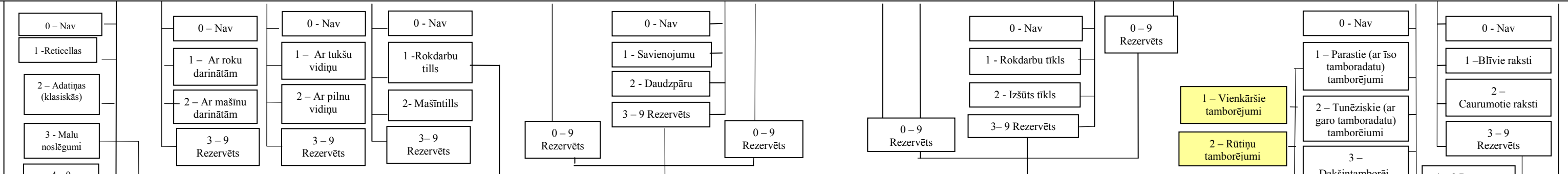
4 - Cilpu un valdziņu veidotas

5-9 - Rezervēts

II. klasifikācijas līmenis - Ažūro tekstilrokdarbu veidi (0, 1, 2.... 9)

III. klasifikācijas līmenis – Ažūro rokdarbu paveidi (0,1...9)

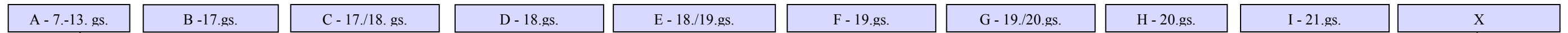
IV. klasifikācijas līmenis – Ažūro mežģīņu tipi (0,1...9)

V. klasifikācijas līmenis – Materiāls (0, 1, 2 ... 9)

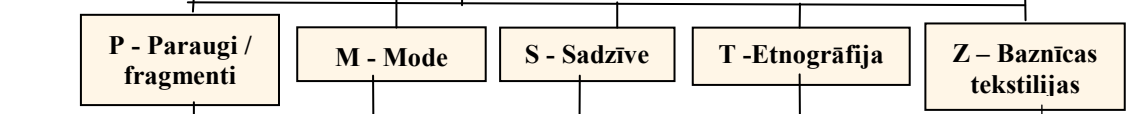
VI. klasifikācijas līmenis - Laika periods no 17. gs. līdz mūsdienām (A, B, C.....)

VIII. klasifikācijas līmenis - Mežģīņu lietošanas / valkāšanas sortimenta grupas (P, M, S, T, Z)

VII. klasifikācijas līmenis - Kārtas nr. - 0001, 0002... 9999

Mežģīņu piederība

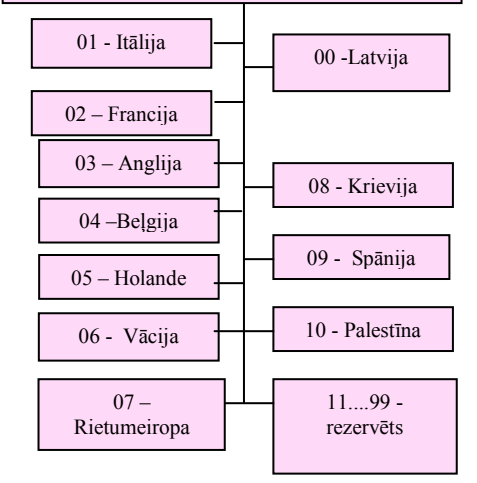
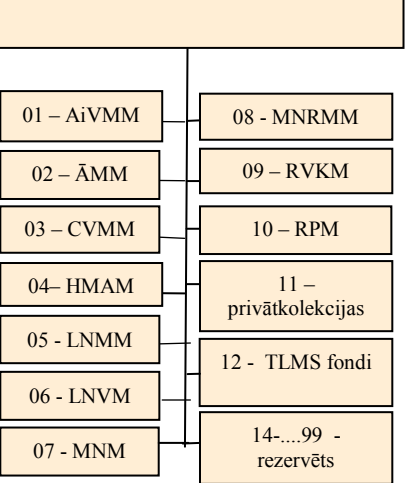
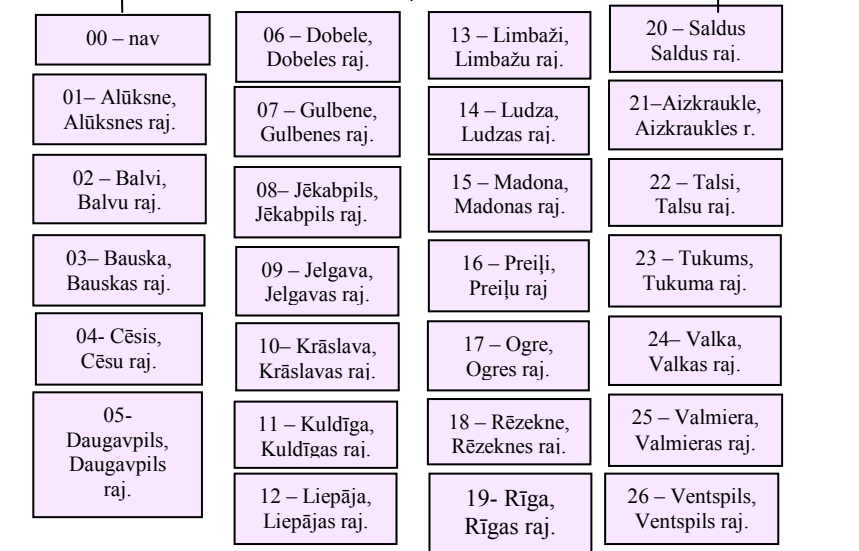
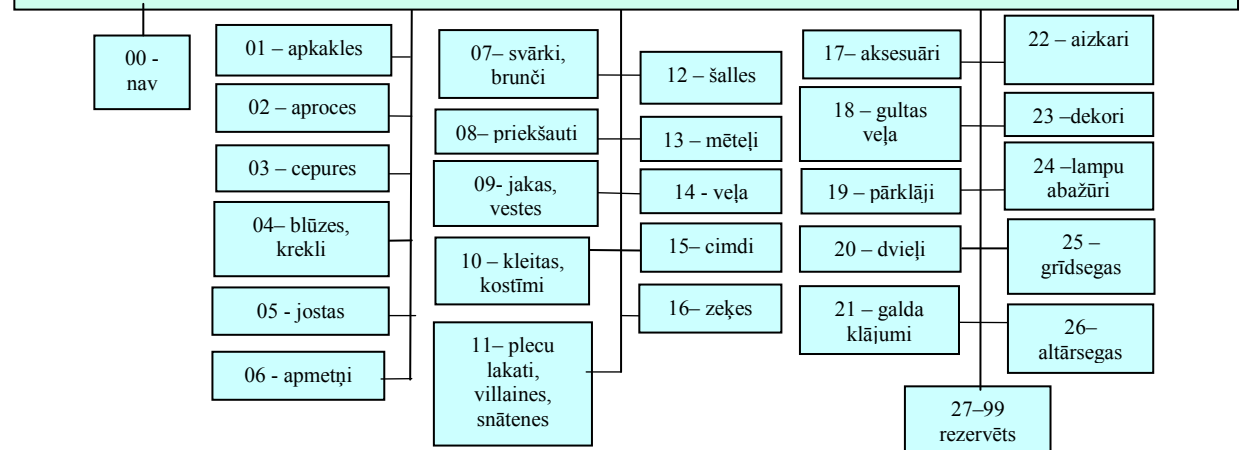

X. klasifikācijas līmenis - Darināšanas/ lietošanas vai atrašanas vieta Latvijā (vietu nosaukumi pēc administratīvi teritoriālā dalījuma rajonos 1983.gadā)

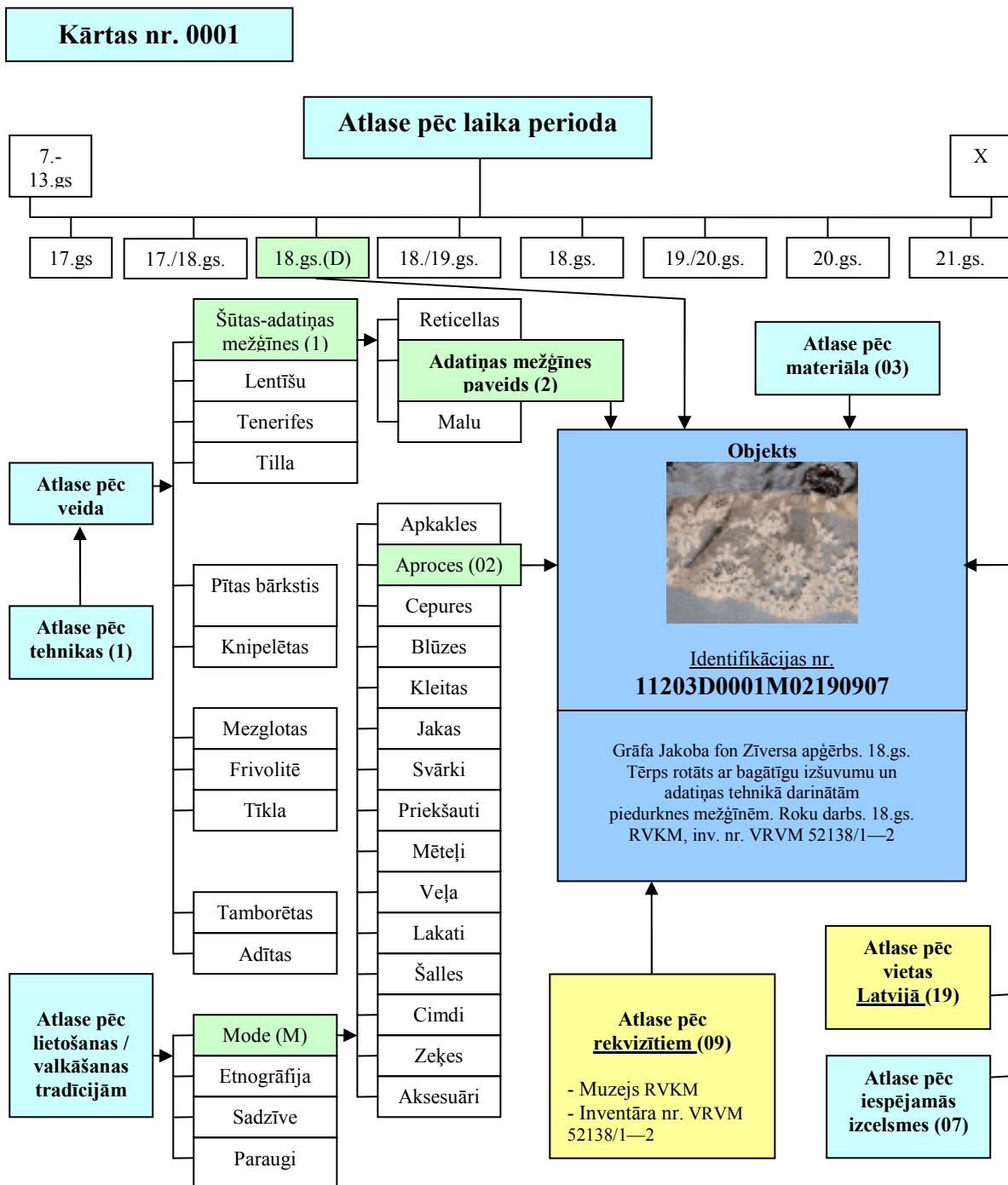
XI. klasifikācijas līmenis – Objekta rekvizīti

XII. klasifikācijas līmenis -- Iespējamā izcelsme: valsts Eiropā, Krievijā u.c.

IX. Izstrādājuma veids

Balstoties uz izstrādāto vienoto shēmu, katram objektam piešķirts identifikācijas kods. 2. attēlā dots informācijas atlases piemērs grāfa Jakoba fon Zīversa 18. gadsimta apģērba aproces mežģīnes identifikācijas numura **11203D0001M02190907** izveidei.

2. att. Kodēšanas sistēmas shematiskais zīmējums. Iezīmētie lauki parāda informācijas atlases ceļu.

Slēdziens

1. Neskatoties uz to, ka daudzu paaudžu pētnieki un praktiķi ir vākuši, dokumentējuši un analizējuši lietišķās mākslas attīstības tradīcijas Latvijā, publicēto un nepublicēto avotu analīze parāda:

- Latvijā dažādos vēstures periodos lietotie/izgatavotie mežģīņu artefakti izklidēti dažādu muzeju krājumos, bieži vien atrodas plašam interesentu lokam nepieejamos fondos vai arī nelielās privātās kolekcijās, līdz ar to nav pieejami apskatei, informācija par tiem ir trūcīga, nav sistematizēta;
- Publikācijās par tautas tērpiem un tekstilijām mežģīņu rotājumu apraksti ir pakārtoti, bieži informācija ir fragmentāra, nav pietiekoša to izgatavošanai, vēl vairāk – radošai lietošanai vai pētījumu veikšanai;
- Nav izstrādāta e-datu bāzes vajadzībām piemērota mežģīņu klasifikācijas sistēma, pietrūkst terminoloģija pat praktiskiem lietojumiem.

2. Mežģīnes kā mākslas amatniecības veids un kā unikāla lietišķās mākslas joma ir daļa no Latvijas kultūras mantojuma. Neskatoties uz to, ka Latvijas augstskolās, profesionālās mācību iestādēs, tautas lietišķās mākslas studijās, Latvijas Amatniecības kameras biedrībās un meistardarbnīcās, nevalstiskajās organizācijās mazākā vai lielākā mērā notiek dažādu mežģīņu prasmju apmācības, esošo meistaru prasmju kvalifikācijas celšana vai arī izstāžu darbu eksponēšanas koordinācija, veiktā analīze atklāj satraucošus faktus par šīs nozares strauju sašaurināšanos, kas uzliek pienākumu vērst nozares speciālistu un sabiedrības uzmanību nepieciešamībai izstrādāt nopietnu gan tuvākas, gan tālākas nākotnes nozares attīstības stratēģiju ņemot vērā to, ka:

- Mežģīņu darināšanas prasmju kritisko samazināšanos Latvijā var izskaidrot ar būtisku problēmu - valstī pietrūkst mūsdienīga kultūras mārketinga un menedžmenta politika tautas mākslā, tai skaitā mežģīņu jomā, netiek pietiekoši novērtēta meistara loma prasmju pārmantošanā, ir vāja uzņēmēju un sabiedrības iesaiste.
- Līdzsvarotas kultūrvides un uzņēmējdarbības veidošanas procesa nepieciešams priekšnosacījums ir sakārtota informācijas plūsma par procesiem, tehnoloģijām, zināšanām un prasmēm attiecīgajā jomā, kas pieejama gan lēmējiem, gan sabiedrībai, gan pētījumiem tālākai procesu pilnveidošanai.

3. Publicēto materiālu un modes vēsturiskās attīstības analīze rāda, ka kopš mežģīņu tehnoloģiju pirmsākumiem gan pašas mežģīnes, gan to lietojumus ietekmē attiecīgā laika posmā valdošais mākslas un modes stils, līdz ar to apģērba un interjera priekšmetu

lietošanas veids, izmantotais materiāls un ornamenti, mežģīnes kompozīcija, tehnoloģijas īpašais (lokālais) izpildījums palīdz izdalīt virkni pazīmju, kas ļauj konstatēt tās piederību noteiktam vēstures periodam, izcelsmes vietai.

4. Visā mežģīņu attīstības garajā vēsturē mežģīņu darināšanai izmantoti dabīgi materiāli – dominē zīds, lins, kokvilna un vilna, kā arī lietoti cēlmetālu vai metalizēti pavedieni, īpaši seno mežģīņu grupā. Latvijas teritorijā vairums identificēto mežģīņu artefaktu izgatavoti no lina un kokvilnas dzijas: no lina pavedieniem vairāk veidotas knipelētās mežģīnes, no kokvilnas - tamborētās.

5. Daudzveidīgās un sarežģītās mežģīņu tehnoloģijas ievērojami ietekmē zīmējuma kompozīciju, tā kā izvēlētās tehnoloģijas ietvaros ne vienmēr iespējamas visas noteikta raksta izveidei nepieciešamās darbības. Latvijas teritorijā ir izveidojušās savdabīgas mežģīņu darināšanas tradīcijas ar Latvijai raksturīgām lokālām iezīmēm, ko zināmā mērā veicināja etnogrāfiskajās tekstilijās lietotie tradicionālie rotāšanas paņēmieni un ģeometriskais ornamenti. Domājams, ka tāpēc Latvijā vairāk attīstījās un saglabājās tie mežģīņu veidi, kuru tehnoloģija ļauj vienkāršāk realizēt ģeometriskas zīmes: izšūšana uz tilla un tīkla, knipelēšana, mezglošana.

6. Izstrādāti mežģīņu objektu atlases un turpmāk laika gaitā pievienojamu objektu aprakstu veidošanas principi. Kombinējot automatizētās projektēšanas sistēmas ar tekstu apstrādes un datu vadības programmatūrām nodrošināta optimālu vide mežģīņu paraugu attēlu un aprakstu izveidošanai un saglabāšanai kā tekstu, tā grafiskās informācijas formā, bez tam tiek izmantotas vairākas citas priekšrocības - vienreiz ievadīto datu pavairošana, atsevišķa raksta vai elementa palielināšana vai samazināšana, pagriešana vai labošana, krāsošana un zīmēšana, informācijas pārvietošana un pieejamība neatkarīgi no lietotāja atrašanās vietas, nepakļaujot oriģinālu atkārtotām nevēlamām iedarbībām.

7. Balstoties uz darba autores ilggadīgo pieredzi mežģīņu darināšanā, studijas vadīšanā, valsts mēroga izstāžu plānošanā un iekārtošanā, Latvijas muzeju krājumu un amatu meistarumu prasmju apzināšanu, izveidota mežģīņu artefaktu atlase, kas atspoguļo ažūro rokdarbu tekstiliju lietošanas/ darināšanas tradīcijas Latvijas teritorijā laika posmā 17. gadsimta līdz mūsu dienām.

8. Izveidota un piedāvāta lietošanai klasifikācijas sistēma visu iespējamo mežģīņu objektu identificēšanai, kas balstīta uz pieciem pamata līmeņiem:

- tehnika (tehnoloģija),
- mežģīnes veids,
- mežģīnes paveids,

- mežģīnes tips,
- izgatavošanas/lietošanas laiks.

Ja nepieciešams sīkāks raksturojums, iespējams pievienot 6-to līmeni, kas ļauj izdalīt tipa variantus.

9. Izveidoti klasifikācijas pirmajiem četriem līmeņiem atbilstošo darināšanas tehniku, mežģīņu veidu, paveidu un tipu galveno iezīmju apraksti, ilustrēti ar piemēriem gan no vēsturiskajām, gan mūsdienās darinātajām ažūrajām tekstilijām, analizēti atpazīšanas principi un ar tiem saistītās problēmas.

10. Balstoties uz publicēto un nepublicēto materiālu, kā arī atlases objektu analīzi izsekota mežģīņu lietošanas/ darināšanas tradīciju dinamika Latvijā laika griezumā sākot no 17.gs. līdz mūsu dienām paralēli izvērtējot iespējamās ārējās un iekšējās ietekmes.

11. Kopumā apstrādāta un strukturēta ažūro tekstiliju e-datu bāzes datu vadības sistēmas projektēšanai, kā arī e-datu bāzes uzturēšanai un papildināšanai nākotnē nepieciešamā informācija.

12. Balstoties uz piedāvāto klasifikācijas sistēmu izveidota mežģīņu objektu kodēšanas sistēma, kas nodrošina mežģīņu artefaktu identifikāciju un atlasī dažādos griezumos pēc tos raksturojošām pazīmēm:

- mežģīnes veida, paveida, tipa, ko katrā atlases grupā nosaka darināšanas tehnikas īpaša specifika;
- materiāla;
- iespējamā izgatavošanas vai lietošanas/ atrašanas laika;
- piederības vai atrašanās vietas.

13. Izveidoti atlases objektu apraksti attēlu un tekstu formā, piešķirti tiem atbilstoši identifikācijas kodi, izveidota datu vadības un atlases sistēma, kas nodrošina mežģīņu e-datu bāzes papildināšanu nākotnē līdz pat 10 000 objektiem.

14. Izveidota e-datu bāze, kas pieejama darba ietvaros izveidotajā Internet mājas lapā www.mezgines.lv un veikta tās izmēģinājumu ekspluatācija.

15. Pētījumā par ažūrajām tekstilijām iegūtā un apstrādātā informācija iekļauta RTU Tekstila un apģērbu tehnoloģijas institūta informatīvajā datu bāzē, papildinot to pētniecības sadaļu, ko veic institūta zinātniskie darbinieki, doktoranti, maģistranti un studenti tautas lietišķās mākslas jomā, tai skaitā, latviešu tautas tērpu un tradicionālo audumu pētniecībā.

16. Pētījumā apzinātas 164 mežģīņu izstrādājumu pirmpublicācijas.

17. Daļa no darba rezultātā apzinātās un iegūtās informācijas sakopota grāmatā „Senās mežģīnes Latvijā”, t.sk. 119 pirmpublicācijas.

Publikācijas

1. Prīberga, Dagmāra. *Latvijā no 17.gs līdz mūsu dienām lietoto un darināto mežģīņu kolekciju un paraugu klasifikācijas sistēmas izveide*. RTU Zinātniskie raksti. 9. Sērija. Materiālzinātne. Tekstila un Apģērbu tehnoloģija. Sējums 3. Izdevniecība „RTU”, Rīga, 2008. 94.-102. lp. ISSN 1691-3132

Zinātniskais raksts: *Classification of Laces Produced and Used in Latvia in Different Ages*

2. Prīberga, Dagmāra. *Šūto mežģīņu tehnoloģiju un lietošanas tradīcijas Latvijā no 17.gs līdz mūsu dienām*. RTU Zinātniskie raksti. 9. Sērija. Materiālzinātne. Tekstila un Apģērbu tehnoloģija. Sējums 1. Izdevniecība „RTU”, Rīga, 2008. 103.-122. lp. ISSN 1691-3132

Zinātniskais raksts: *Needle - Lace Technology and Applicability Traditions in Latvia Since the 17th*

3. Prīberga, Dagmāra. Monogrāfija *Senās mežģīnes Latvijā* /satur: 216 lappuses ar 260 attēliem, 74 atsauces un skaidrojumus, īsus kopsavilkumus krievu un angļu valodā, publikāciju un literatūras sarakstu /Rīga, izdevniecība „Zelta grauds” / 2007., ISBN - 978-9984-9863-5-7

Monograph *Early Laces in Latvia*

4. Prīberga, Dagmāra. *Classification of Laces Produced and Used in Latvia in Different Ages.//Proceedings of The 5th International Conference Management of Technological Changes* / 299.-306.lpp. /Grieķija/ 25.08.2007., ISBN 978-960-893205

Zinātniskais raksts: *Latvijā lietoto un darināto mežģīņu kolekciju un paraugu datu sistēmas izveide*

5. Prīberga, Dagmāra. Zinātniskais raksts: *Ar mežģīnēm rotāti linu dvieļi*. RTU Zinātniskie raksti. 9. Sērija. Materiālzinātne. Tekstila un Apģērbu tehnoloģija. Sējums 1. Izdevniecība „RTU”, Rīga, 2006. 38.-43. lp. ISSN 1691-3132

Zinātniskais raksts: *Lace Decorated Linen Towels*

6. Prīberga, Dagmāra. Kukle, Silvija. Zinātniskais raksts: *Mežģīņu amati Latvijā*. RTU Zinātniskie raksti. 9. Sērija. Materiālzinātne. Tekstila un Apģērbu tehnoloģija. Sējums 1. Izdevniecība „RTU”, Rīga, 2006. 110.-122. lp. ISSN 1691-3132

Zinātniskais raksts: *Lace Crafts in Latvia*

7. Prīberga, Dagmāra. Zinātniskais raksts: *The Historical and Cultural Overview of Lace Making Traditions in Latvia*. Book of Proceedings of the 3-nd International Textile, Clothing & Design conference; Dubrovnik, Croatia, 8.-11.oktober, 2006., 888. – 892.lp., ISBN 953-7105-12-1

Zinātniskais raksts: *Mežģīņu valkāšanas un darināšanas tradīcijas Latvijā no 17.gs. Līdz mūsdienām*

8. Prīberga, Dagmāra. Zinātniskais raksts: *Women's Silk Costume Imitation 18-Th Century Latvia*. Book of Proceedings of the 2-nd International Textile, Clothing & Design conference; Dubrovnik, Croatia, 3.-6.oktobris, 2004., 916. – 919.lp., ISBN 953-7105-05-9

Zinātniskais raksts: *18.gs. zīda tērpa rekonstruēšanas aspekti. Latvija*

9. Monogrāfija *Meistari. Tautas lietišķā māksla 20./21. gs. mijā*. Sastādītāja un tekstu autore Prīberga, Dagmāra. V/a "Tautas mākslas centrs" izdevums. Rīga, 2003., 303.lp. ISBN 9984-9311-6-1

Monograph *Master Craftsmen. Latvian Folk Craft at the Turn of the 21st Century*

10. *Ieteikumi latviešu tautas tērpu valkātājiem*. Projekta vadītāja Prīberga, Dagmāra. Valsts aģentūra "Tautas mākslas centrs", 2003., 32.lp. ISBN 9984-9311-5-3

11. *Ieteikumi latviešu tautas tērpu valkātājiem*. Sastādītājas: Jansone, Aija. Prīberga, Dagmāra. Valsts aģentūra "Tautas mākslas centrs", 2002., 32.lp. UDK 391 (=174) Ie 825

Pateicība

Visdziļākā pateicība un apbrīna mana darba vadītājam, Dr.habil.sc.ing., Rīgas Tehniskās universitātes profesorei Silvijai Kuklei par ilggadējo sadarbību, praktiskiem un zinātniskiem ieteikumiem, kā arī neizsīkstošo pacietību darba tapšanas gaitā.

Miļš paldies Rīgas Tehniskās universitātes Tekstilmateriālu Tehnoloģiju un Dizaina institūta direktorei, profesorei Dr.sc.ing. Ausmai Viļumsonei un visiem kolēģiem par laipnību un palīdzību visu studiju laikā.

Paldies Dr.sc.ing., Rīgas Tehniskās universitātes Asoc. profesoram, Latvijas Amatniecības kameras prezidentam Vilnim Kazākam par atbalstu piedalīties praktiskajās mežģīņu darināšanas apmācībās Vadstēnā, Zviedrijā un mazo amatniecības uzņēmumu vadības kursus Frankfurtes Amatu centrā, Vācijā.

Paldies Rīgas Vēstures un kuģniecības muzeja, Rundāles pils muzeja, Ārzemju mākslas muzeja, Cēsu Vēstures un mākslas muzeja, Latvijas Nacionālajam Vēstures muzeja, Madonas Novadpētniecības muzeja, Mencendorfa nams, rīdzinieku māja – muzeja, Aizkraukles Vēstures un mākslas muzeja vadībai un speciālistiem par iespēju pētīt krājumu arhetipus un arhīvus.

Paldies Latvijas Amatniecības kamerai un Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūrai par datu un informācijas sniegšanu pētījuma veikšanai.

Paldies Hamburgas Mākslas un amatniecības muzeja un muzeja bibliotēkas arhīva darbiniekiem par iespēju pētīt mežģīņu arhetipus un dokumentus, kā arī par Hamburgas Mākslas un amatniecības muzeja mežģīņu kolekcijas foto materiālu dāvinājumu.

Paldies par diskusijām, padomiem un atsaucību Dr.habil. philol., LU filoloģijas fakultātes dekānei, profesorei Janīnai Kursītei un Dr.hist., LU Latvijas vēstures institūta pētniecei Aijai Jansonei.

Paldies LR Kultūras ministrijai, Valsts Kultūrkapitāla fondam un Rīgas domes Kultūras departamentam par finansiālo atbalstu projektu konkursos grāmatas „Senās mežģīnes Latvijā” sagatavošanai un izdošanai, kā arī par daļēju interneta E-datu bāzes izstrādes finansējumu.

Miļš paldies tautas lietišķās mākslas studijas „Bārbele” dalībniecēm un mežģīņu meistarēm visā Latvijā.

Paldies manam vīram Aldim un meitai Gitai par nesavtīgo atbalstu un sapratni.

Pateicos par finansiālo atbalstu ES Struktūrfondu Nacionālās programmas projektam „Atbalsts RTU doktorantūras attīstībai”.

RIGA TECHNICAL UNIVERSITY
Faculty of Material Science and Applied Chemistry
Institute of Textile Materials Technologies and Design

Dagmāra PRĪBERGA

Student of Doctor Degree programme Textile and Clothing Technology

**THE DEVELOPMENT OF LACE MAKING TECHNOLOGIES AND
TRADITIONS OF USE IN THE TERRITORY OF LATVIA**

Summary of Dissertation Thesis

Scientific supervisor
Dr.habil.sc.ing., Professor
Silvija KUKLE

Riga 2009

UDK 746.2(474.3)(043.2)
Pr 481 d

Prīberga D. The Development of Lace Making Technologies and Traditions of Use
in the Territory of Latvia

Summary of Dissertation Thesis. –R.: RTU, 2009. - 59 p.

This work has been supported by the European Social Fund within the project
„Support for the implementation of doctoral studies at Riga Technical University”.

© Riga Technical University, 2009.

© Dagmāra Prīberga, 2009.

THE DISSERTATION IS NOMINATED FOR DOCTOR'S DEGREE IN TEXTILE AND
CLOTHING SCIENCE IN RIGA TECHNICAL UNIVERSITY

The dissertation in fulfilment of requirements for the degree of Doctor in Textile and Clothing Science will be defended at 23.09.2009. in Riga Technical University, Faculty of Material Science and Applied Chemistry, at the address: Riga Kalku street 1, Room 119.

OFFICIAL OPPONENTS

Dr.habil.sc.ing., professor **Vytautas Milašius**

Kaunas Technological University, Faculty of Design and Technologies, Department of Textile Technology (Lithuania)

Dr.hist. **Aija Jansone**

Institute of Latvian History at the University of Latvia, Head of Department of Ethnology

Dr.paed., Associate professor **Ene Lind**

Tallinn University, Head of Department of Craft Education (Estonia)

Dr.sc.ing., professor **Zvonko Dragčević**

University of Zagreb, Centre for Development and Transfer of Textile and Clothing Technologies and Fashion Design (Croatia)

CONFORMATION

I confirm that I have worked out this dissertation, which is submitted for review to Riga Technical University for obtaining the Doctor's Degree, in Textile and Clothing Science. The dissertation is not submitted to any other university for obtaining the scientific degree.

Dagmāra Prīberga _____

Date: 31.08.2009.

The dissertation is written in Latvian. Doctor's dissertation contains: 212 pages, 3 annexes, 6 chapter, 420 illustration and 18 tables.

Introduction

Lace are a part of the cultural heritage of Latvia, but their formation history contributes to the history of the common textile and clothing technology and design, as seen in the published and unpublished material analysis of the lace development process in Latvia. Studies, even in such a specific field as hand-crafted lace textiles and technology shows that the ups and downs of this part of the cultural heritage are closely linked to social, political and economic events in the country and are historically conditional. Latvia's civilized past is linked to the introduction of Roman Catholic Christianity, German and Polish times in the 15th - 18th century, the 'Russianization' threats by the Russian Empire, peasants revolt in the 19th century, various cultural impact, the first and second Renaissance of the Latvians and the more recent Soviet times which are described closer in the first chapter of the doctoral thesis. Historical events in today's cultural perspective give an awareness of the lace group selected for the study - a cosmopolitan range to some extent. In this range, influenced by the changes on their path, the Latvian lace industry has evolved and developed with all its characteristic traditional and local features.

Social life styles and habits have changed radically influenced by the technological development and modernization, especially in the subject and time scale of the study. The speed of the technological progress compared to the handicraft skill development in the time period from the 17th century until our days are incomparable. It was therefore very important to study the various lace manufacturing skill spread and their unique nature in different regions of Latvia, cities and rural municipalities when discerning and arranging the collected material, as well as to what extent the Latvian style has been influenced by other cultures, and to what extent it has kept the local traditions.

The doctoral thesis collects material about the different types of lace and their origins in a different cut which provides not only a historical insight into the emergence and development of lace in the world, shows the inheritance of the fabricating skills today, draws attention to the threatened handicraft skills, but also creates a classification system and object descriptions for a data-base with the aim of opening a museum and private collections for viewing, and to lay the foundations for further scientific studies.

Theme topicality

The thesis is the continuation of the defended Master's work of 2005 "Lace wearing and manufacturing traditions in Latvia from the 17th century until the present days". This

thesis was a first step in assessing the situation on the openwork textile handicraft development in Latvia where two main problems crystallized:

- 1) Several lace fabricating skills in the country are disappearing;
- 2) By the end of the 20th century there has been a rapid decline in all folk art and textile handicraft genres including lace handicraft development, and it has reached its lowest level nowadays.

The fact that in the years 2006 and 2007 the mastery of this handicraft has been pleaded by only two handicraft experts and none in the years 2005 and 2008 justifies the topicality of the Doctoral thesis.

Another important argument for the continuation of the work on the topic that crystallized in the Masters thesis - the need to supplement the relatively scarce information available, extending the studies about the lace wearing and manufacturing traditions in Latvia, as well as to gather and publish information obtained to make it available to a wide range of users.

A third conviction and encouragement to continue the research is related to the change of national cultural policy, which began with the work out of the normative documentation for the folk arts development and conservation. The first step to be remarked is the state law adopted by the Saeima in November 25, 2004 about joining the UNESCO *Convention on the Conservation of the Intangible Cultural Heritage*. It was followed by the *Song and Dance Festival law* adopted on June 16, 2005 and the concept on the *Conservation of the Intangible Cultural Heritage of Latvia* approved by Cabinet of Ministers on December 22, 2008. According to the concept a list of the intangible cultural assets of Latvia is being created, and it is being thought about how to preserve them for the future generations. In these processes it is essential at first to identify the spread of various skills and to define the peculiarities in different Latvian regions (cities, municipalities), and to identify and document *the unique and distinctive lace manufacturing skills*.

Favourable for the topic solution is the authors lace manufacturing skills in various techniques, a long-term experience in managing the folk applied arts studio "Barbele", experience in selecting exhibits for country-scale public exhibitions, planning and arranging exhibitions. Not to be limited to practice alone and to understand the cause for the rapid downturn in today's lace manufacturing traditions, which in general would be a great loss in both - tradition and skill retention aspect, the promotional work mission is to gather dispersed information, identify problems, develop a methodology for a systematic

and scientific approach to create a classified set of information about uniqueness of Latvian lace-making traditions which until now has been a little studied topic; of course hoping that the work on its further development will be taken over by the students, museum staff and other people related to the handicraft textile research.

Scientific significance

For the first time in the Latvian textile industry a scientifically substantiated openwork textile handicrafts classification systems has been developed and it integrates, analyzes and describes the types of lace which belong to the ancient lace handicraft technology group. The study includes 116 first published lace image artefacts found in museum textile stocks, exhibitions and private collections with descriptions that have been created / expanded. 86 of the first time publication artefacts together with the corresponding text information have been aggregated in a monograph / album "Ancient Lace in Latvia"; it is considered as the first lace-only -targeted edition in Latvia, which provides an insight into the lace wearing and manufacturing tradition up and down periods, as well as their causes. When structuring and classifying, the systematized information and the set up e-database allows different levels of users, both in Latvia and abroad, to obtain the necessary information on various research directions and incorporate into a single European information space in the future. The developed and approved methodology can serve as a basis for structuring other textile groups to facilitate the creation of data management systems, thus reducing the necessary time and other resource consumption to create an e-database.

Practical use

The information identified and collected during the study will provide the opportunity to increase professional, amateur and public knowledge about lace in Latvia. It can be used for:

- reproduction when creating stages and folk costumes, for home textiles, as well as a source of inspiration for original designs;
- as a set of study materials at different levels of vocational education institutions, or it can be used by professionals or masters of folk applied arts, as well as everyone interested in;

- it can be used in museums to protect the valuable collections from repeated unfavourable mechanical and physical effects which significantly shorten the lives of the delicate openwork textiles;
- it is a real contribution to embodying the UNESCO convention on the Conservation of Intangible Cultural Heritage in practice.

The detected decline in lace manufacturing skills is the basis for attracting the attention and action planning of the decision-making body to facilitate not only the conservation of traditions but also to improve them according to different mentality filters and a continuous transfer.

The home page www.mezgines.lv will provide not only access to an e-database, but will also provide the opportunity to post current information on developments and news in the lace manufacturing field, as well as assemble interested people in the discussions portal.

Goals of the Thesis

To lay the foundations of a systematic body of knowledge about handicraft openwork textiles in Latvia, demonstrating the manufacturing traditions, uniqueness and their place in the common European lace development path by opening museums and private collections for viewing or for scientific research, which would contribute to further development of the knowledge on lace heritage identification and accessibility improvements.

The job tasks are as follows:

- To explore the lace manufacturing technology and the local trait development in Latvia in connection with the European lace industry development history;
- To identify, select and classify the available information sources about the use of lace, the availability of artefacts, techniques and experts;
- To identify the lace handicraft spread and heritage in Latvia, as well as to determine the relationship that have affected originality of the lace developed in the territory of Latvia;
- To create a selection of lace item descriptions in text and graphic form from the Latvian museum foundations, private collections;
- To develop a data class classification system;

- To create a data selection, exchange and sorting organization charts, a data identification system;
- To create a data management system, to perform an e-data base experimental operation.

The methods used in the study

The National Historical Museum of Latvia, The Museum of the History of Riga and Navigation, the Foreign Art Museum, the n/a Folk Art Centre and the Latvian Chamber of Crafts, as well as the Vadsten and Linkoping Lace Centre (Sweden), and the Hamburg Arts and Crafts Museum (Germany) document analysis.

The analysis of the early use of lace reflected in the works of art and the archaeological findings, the lace artefact stock identification in Latvian museums and private collections, selection; if necessary, comparative identification of the missing parameters.

The tracing of the dynamics of lace usage/ manufacturing in Latvia from the 17th century till nowadays on the basis of artistic work, published sources, a selection of objects, ethnographic textile reviews regarding lace, exhibition materials, parallels in other cultures along with examining the potential external and internal impact.

Photo-recording of selected objects in high resolution for graphic descriptions, the creation of text descriptions, the creation of a classification system with 12 hierarchical levels, a mixed-letter-digit code system for identification of the properties of objects and the selection management (Table 1).

Table 1

Creating a lace ID - 19 symbol code

Object feature	Classification level	Description of the code symbol	Code symbol
Basic technique group	I classification level	One symbol – one digit	1-9
Type of lace	II classification level	One symbol – one digit	0 - 9
Subtype of lace	III classification level	One symbol – one digit	0 - 9
Type of lace	IV classification level	One symbol – one digit	0 - 9
Material	V classification level	One symbol – one digit	0 - 9
Period of time (century; turn of the century)	VI classification level	One symbol – alphabetical letter from	A to J
Lace serial number	VII classification level	Four symbols - four digits	0001 - 9999
Lace assortment	VIII classification level	One symbol – alphabetical letter	P, M, T, S, Z
Article/ pattern	IX classification level	Two symbols – two digits	00 - 99
Manufacturing/ usage or location in Latvia	X classification level	Two symbols – two digits	00 - 99
Object properties	XI classification level	Two symbols – two digits	00 - 99
Probable country of origin	XII classification level	Two symbols – two digits	00 - 99

Chapter 1: Openwork handicraft textiles from the historical aspect

The published and unpublished material analysis shows that lace are an ancient and integral part of the European culture, which developed in Italy already in the 15th and 16th century and since then has become widely known outside its borders. Due to the demand for the prevailing style in 16th/17th century the lace handicraft spread rapidly and centres developed in Switzerland, the southern part of the Netherlands, France, in Belgium, and some time later in Holland, Spain, as well as other western European countries.

Along with lacy handicrafts, subordinate industries developed too: yarn and precious metal filament production, needle-making workshops, production of various tools, and generations of lace manufacturers, pattern draftsmen, fashion designers and sewers evolved and developed their skill.

In the 18th century lace learning centres and schools developed in numerous European countries, which contributed to the local development of traditions, facilitated the emergence of different kinds of lace. Most actively in Europe and beyond its borders schools were formed in the 19th century.

First books on lace in Europe depicting lace drawings without the technical and methodological characteristics have already been published in the beginning of the 16th century. Editions with descriptions accompanying the pictures only appeared in the 19th century. Starting from the middle of the 19th century many books, magazines, and individual pattern pages on handicraft techniques have been issued, and newspapers published the latest drawings and with adequate technical solutions.

During the 18th century's technological revolution changes into the lace industry were brought by the use of pattern creation mechanisms guided by the C. M. Jacquard program, which gave the opportunity to create machined-lace. By the middle of the 19th century mechanized equipment has already been introduced in many European countries. Since the industrial woven lace were significantly cheaper and the range more diverse the user circle considerably expanded.

Only a few lace centres and schools survived the First World War, but after the Second World War the situation was quite critical; nevertheless a great interest in lacy handicrafts in the beginning of the 20th century enabled a lace school recovery in Germany, England, France, Italy, Belgium, Switzerland, Sweden and in other countries. They maintained not only their own countries local identity, but also maintain the lacy crafts retention and development. The second half of the 20th century can be described as a lace

revival across Europe and even beyond its borders. International ancient lace protection and conservation organizations are being formed and are working actively.

The earliest evidence of openwork handicraft textiles in **Latvia** relate to the period from the 10th to 13th century. In the late Iron Age fabrics, derived from archaeological excavations, and the tiny bronze spiral threads in the lace decorations have been secured with thread wattling elements, which were possibly centuries later used to fabricate crocheted lace. The historical sources about the handicraft industry in the 13th to 15th centuries in Latvia do not show any evidence of lace specialization yet.

The extensive use of lace in Latvia from the 16th to 18th century is given evidence by the selection of lacy artefacts that make up a significant openwork clothing ornament collection of the Duchy of Courland. The comprehensive and well-developed crafts industry suggests that lace may have been made in the dukedom, but the sources did not show any real indications; we are left to think that lace have been imported into Latvia from Western Europe and Russia, where a well-developed lace industry has been documented already in the 16th and 17th century.

In the 17th and 18th centuries the high society used lace in their outfits and everyone followed the latest fashion trends, irrespective of age or gender, including the pastorate. The *Splendour Laws* issued in the 16th century which were valid until the 18th century, influenced the folk dress and textile decoration styles. The student of local lore of the Baltic region Johann Christopher Broces, the Baltic German physician Otto Hunas, the painter August Pecolds and the drawings of numerous followers, document collections and descriptions give evidence about different lace ornaments in the peasants and townsmen clothing. The 19th century brought the national renaissance into the European and Latvian culture, but the society still kept their different material cultures. It is characterized by the different dress style features of the aristocratic and civil society in the first half of the 19th century, as well as in popular culture, which is presented by a selection of lace collections and samples.

The efforts of the National Renaissance in the 19th century in Latvia favoured the foundation of various associations and cultural centres: the Riga Latvian Society with its Knowledge commission was established, the ladies' committee and society movement developed, crafts schools were founded which prompted and propagated handicrafts including lace craft skill training and development, the Latvian craft arts boom began.

Although in the first half of the 20th century the First World War disrupted the process of living in many cultures, after the war a new national elevation wave made its way. In 1919 the Academy of Arts was founded in Riga, shortly afterwards the Arts and Crafts School in Kuldiga, Liepaja, Cesis, Daugavpils, and in 1933 the National Arts and Crafts School in Riga. During the period from 1930 to 1939 as a result of an ambitious scientific research of the Latvian culture, art and tradition a number of fundamental works is being published (V. Purvitis, R. Zarins, E. Brastins, A. Dzervitis, A. Karnups), as well as practical descriptions to perform a certain type of work addressed to all interested parties. Periodicals also offer lots of publications about fashion and handicrafts: from 1926 until 1940 the magazine "Latvju Zeltene", from 1932 - 1940 the magazine "Sievietes pasaule", from 1934 - 1940 the family magazine "Majas Draugs". All of these and other handicrafts publications also provided information about the lace. Whereby, it has to be said that both the lace samples and the drawings and descriptions were mostly foreign, publications from German magazine by the greatest part.

In the 19th century in Latvia mechanized production of fabrics and haberdashery developed. Its product range is used to our days. The most significant machinery lace sellers and promoters were the Riga Model House founded in 1948 and the magazines "Rigas Modes" and "Rigas modes berniem". After the Second World War in the second half of the 20th century the scientific research and the publication cycle is continued by Latvian scientists, researchers and artists – the ethnographic history scientists Aina Alsupe and Aija Jansone, the decorative and applied arts and handicraft masters and handicrafts teachers Erna Rubene, Ilga Madre, Anna Krauze, Maruta Grasmane and other professionals; up to the middle of the 90-ies of the 20th century the handicrafts are promoted by the magazine "Sieviete" in a separate annex. In the second half of the 20th century a coordinated popular applied arts study activity takes place in the country. It makes it possible to trace the development of *Latvian* lace. Thanks to the needlewoman in studios and circles, the manufacturing of lace in Latvia experienced a gradual revival. Despite the fact that many generations of researchers and practitioners have gathered, documented and analyzed the development of applied arts traditions in Latvia, the analysis of published and unpublished sources shows: the lacy artefacts used/ created in Latvia in different periods of the history have been scattered over different museum stocks and are often located funds inaccessible for a wider range of interested parties or in small private collections and are therefore not available for viewing, the information about them is

scarce and it is not systematized. The publications on the folk costumes and textiles the lacy ornament descriptions are subordinate, the information is often fragmentary and it is not sufficient for production or even more – for creative use or research.

In methodological and instructional materials, especially in foreign publications, there are detailed descriptions of almost all lace fabrication techniques, but there is no systematic study of the openwork handicraft textile use, distribution, manufacturing tradition development in the territory of Latvia in a historic and current perspective.

In 1995 in the Latvian Chamber of Crafts the Lace Craft Manufacturers Association starts its existence. In various regions of Latvia courses are being organized, the lace production crafts are taught in several secondary schools. By the end of the 20th century and the beginning of the 21st century Latvia joins the European international organizations and their events, lace fabricating traditions are being continued, however, in spite of all the activities, there is an industry downturn.

Lace as an art crafts form and as a unique sphere of applied arts is a part of Latvia's cultural heritage therefore it is important to understand the main causes for the rapid downturn of the lace production traditions, which is one of the assignments of the promotional work.

Chapter 2. The foreman. Coordination. The product. Market situation

All aspects of this study result from the experience because the longer one acts in the field of textile handicrafts and has a good knowledge of lace fabrication crafts, the more questions remain unanswered. The solution of these has been started in the Master's work and is continued in the doctoral thesis. To identify the lace fabricating capabilities several important aspects have been analyzed:

- What is the specific weight of lace craft experts in Latvia at present,
- How is the availability of information and advertising on the use and development of Latvian-made lace and how to improve it,
- What is the understanding of lace as a market product,
- What factors have influenced the critical reduction of lace fabricating skills in Latvia.

The Foreman and his knowledge is a key factor in maintaining and inheriting job skills. In Latvia there are two institutions that grant a lace fabricating craft master's degree – The Latvian Chamber of Crafts (the LCC) and the State Agency "Folk Art Centre" (from 1st January, 2009 the "State Agency of Intangible Cultural Heritage"). Hereinafter in the

text the abbreviation s/a FAC will be used since all data have been obtained prior to the reorganization of the institution and before the change of the name.

Until year 2000 the s/a FAC qualification commission granted the candidate the title of a folk applied arts expert (FAAE) evaluating ten pieces of work submitted by the applicant and his participation in National interest exhibitions during the last five years. Unfortunately, from year 2001 the grant of the FAAE title has been discontinued due to inadequate regulatory framework.

The Latvian Chamber of Crafts is a professional craftsmen organization; its aim is to promote the development of handicrafts, to ensure the development of its organizational structure which would contribute to the increase of the number of craftsmen and an effective functioning of the crafts in the country, as well as to create favourable conditions for the craft industry.

Collecting the data on the lace craft development processes in both institutions shows the most serious problem – the lace crafts development in Latvia has reached its lowest level. Although the professional further training opportunities of the lace mastery in the country are not terminated and further training is provided by the LCC it does not improve the overall situation, whereby in the turn from the 20th to the 21st century the LCC significantly influenced the development of lace crafts and raised the overall performance. Today the statistics show a very low popularity of lace craft in the handicraft market and it becomes apparent why it is so difficult to acquire ethnographic or other types of lace products in the country. However, not only the quality of skill and professionalism in the industry determine the future direction. The skill heritage process itself is also important - the transfer of knowledge to next generation of experts.

The cultural environment cannot be withdrawn from business, science, policy and other interrelationships in the country. Pieces of work with artistic value, and hand-made lace can be considered to be such, have in all times been the proof of the splendour and power of the rich and the higher society. The demand for lace and its shape has always been dependent on the lifestyle and the artistic style adapted and created by the society. The history of the culture of the studies carried out in the doctoral thesis confirms an inseparable presence of the lace in society in the corresponding eras.

The richness of the lace products in the fashion garments, interior and household textiles of the 17th and 18th centuries testifies a powerful demand and how interconnected art and commerce is, particularly in high society. Lace is an art product which has not only

an artistic value but also a practical and an economic one, providing this unity. Between the product and the market there is a broad range of possibilities. Nowadays the market is more based on standardization and mass production principles. Unfortunately the marketing is the weak link and one of the essential elements, which does not favour the lace-making skill development in our country. A marketing strategy is required for the lace and the manufacturer to get to the consumer. The fact that the country lacks a lace product marketing policy is confirmed by the analysis in chapter 2.

The 20th century was a politically and economically difficult time for Latvia. In all public areas including culture the opinions, the settings and the process progression varied constantly, but in the second half of the 20th century several institutions were established, for instance the complexes “Maksla” and “Dailrade”, which monitored and coordinated the work, product quality and market of professional artists and folk applied arts masters. Without delving into the operations of these institutions it must be acknowledged that the aesthetic and the joint programs created an overall positive public image and art market network in the country providing recognition and customer confidence on both local and international level. Now in the beginning of the 21st century faced by a different cultural political position, which is partly due to a change of values and perception of art, the current situation shows both that – a lack of coordination and a need of coordination. In our country there is the knowledge, the skill, the tradition, but no lace product market. Therefore a research of the lace market, advertisement, forecasting of the potential commercial activity and planning is so important.

For a successful conservancy of the intangible cultural values the identification of skills, documentation, classification and accessibility is crucial. The greatest source of information is the textile funds and storage facilities of the national museums. Unfortunately the information about lacy textiles in museum funds is scattered, closefisted and insufficient; and exception is the folk costumes lace. More facts about the authors and the manufacturing indices are available on the lace from the private collections and archives of the Latvian folk applied arts studio artists and the Latvian Chamber of Crafts lace artists. The fact that so far there has not been enough research on the ancient lace textile handicraft skills in Latvia imposes a huge responsibility for the conclusions made, especially in the absence of unified information and study materials on many types of lace, which would provide an overall cultural historical summary about this traditional field of cultural heritage.

Chapter 3. Lace identity and originality

The identification of lace to a particular handicraft technique is to be considered as the main characteristic. Besides that a range of other features can be identified which help to study the identity and the originality of lace. These include the fashion and style, clothing and interior design use, the material and the ornament that has been used in the given period of time. All of these features help to identify important information on the lace - the time when it was worn or made and the local adherence.

The shape of lace was influenced by fashion created and imposed by society's elite and the dominating style of art. This is testified by the example in chapter 3 about lacy collars and collars decorated with lace which changed their shape occasionally influenced by the fashion. In Latvia the Dukes of Courland in their royal court wanted to equal the luxury of Paris. The influence of the French fashion was mainly perceptible in the dukedom of Courland: like the similarly like in the 17th century in Paris in the female's costume the primary focus was set on the diversity of sleeves which ended with a lace cuff, and collar with equally diverse forms and lace trimmings.

Basically lace was fabricated in white, silver or gold colour. In Latvia laces were white, and the grey or yellowish hue resulted from the natural flax fibre shades, but in Latgale lace tend to have red motifs too. The colour or hue of lace has always been important. Although the ornament and the colour of lace mainly had a decorative role, it often informed about social status or affiliation of the wearer.

The fashion determinant of the 16th – 18th century was Italy, France and England. The rich merchants of Riga, the nobility and the ministry were in no matter dropped behind the fashion trends in Europe. In the 17th and 18th century lace were worn by everyone and everyone closely followed the fashion trends irrespective of age or sex. The selected beautiful bishop clothes of the 18th century - albumin lace fragments - anticipate that the church was the significant user and customer of lace. Lacy decorations were an inseparable part of the clothing of aristocrats of Riga in the 18th century too.

In the 19th century fashion styles changed constantly. The lace artefacts included in the study brightly characterize the Biedermeier-style influence in Latvia in the first half of the 19th century. Folk dress lace were different from those worn by townswomen. This confirms the fact that two distinct cultural lives existed in the society; one was formed by the aristocrats, the other by the folk. The ethnographic lace (head-dress, shirt, skirts, aprons, etc.) included in the study show that from the 18th, 19th century until our days the

folk traditional costume fabricating, wearing and decorating traditions have been preserved.

In the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century fashion is characterized by the exquisite decorations, including lace and a variety of dress trim details. Costumes are complemented by colourful lace collars, hats, shoulder scarves and shawls. However, it appears that in the ornamental openwork textile range there is very little ancient hand-made lace products.

The material has a great importance in lace manufacturing, the quality depends on the yarn – the yarn can be bright and slick, or muddy and fleecy - all these factors directly affect the appearance of the product, when talking about the texture and shape of lace. The most common materials used for lace manufacturing in the 17th century in Europe is silk, gold and silver threads. Possibly that way the brocade lace were introduced in Latvia too: two-thirds - 67% of the lace of the 17th century included in the selection was made of silk, while one-third was made of the gold and silver brocade yarns. In its turn in the 18th century the linen rapidly occupies the market - half of the lace manufactured in the 18th century in Latvia was made of flax, the other half was made of silk yarns and brocade.

The ethnographic lace in folk clothing as well as in household article decorations was mostly made and is still made of flax yarn. Only around year 1833 the production of cotton yarn began which could be used for lace manufacturing. With the improved quality of cotton yarn and thanks to the fact that they were relatively inexpensive cotton yarn quite quickly replaced silk and linen: from the selected lace of the 19th century nearly a third is made of cotton, one-tenth - 10% was made of silk, and the rest - 60% of flax yarn. The half of the lace manufactured in the 20th century is made from cotton. In the middle of the 20th century the production of lace began where artificial and synthetic materials were added to the natural fibres in different proportions.

Likewise in our days (in the beginning of the 21st century) the lace handicraft experts still prefer the natural materials - the analysis shows a relatively large proportion of the silk filament (39%), the usage of cotton yarn is less than a fourth (23%), flax (15%) and wool (15%) yarn.

The main lace ornament or pattern creating factor is the relation of the dense element and the light, openwork. The possible shapes of the dense and the light elements determined by the fabrication technology and its specifics significantly affect the composition of the pattern. When creating a design, factors such as the thread plaiting or

twisting structure order for the chosen form of handicraft have to be considered. Specific constraints generated by the fabrication techniques, the fine motifs or the fine background network affect both the shape and rhythm of an ornament as well as the choice of composition and solutions. Besides, the fact that the folk traditions and local peculiarities of each nation and traditional textiles are influenced by the pattern compositions has to be considered too. Experience shows that folk arts to some extent hold the boundaries against civil fashion novelties.

The Latvian folk (peasant) culture undeniably belongs to the Western culture family, vividly evidenced by the selected objects which clearly illustrate the style effects of European art in different periods of time. At the same time, Latvian handymen carefully work on the conservation and development of traditional compositions and ornamentation methods. This demonstrates that nowadays the textile handicraft including lace fabrication in Latvia has two trends - the conservation of tradition and the impact of new fashion trends.

Nowadays the development of computer hardware provides a much more efficient environment for the conservation of any lace sample image and description both in written and in form of a graphic image and it provides several advantages, such as, the duplication of entered data, the enlargement or reduction of size of a separate element, rotation or reparation, painting and drawing. Efficient and convenient is not only the storage of a large amount of information in the computer memory, but also the possibilities of relocation of information in small compact media. But the main benefit is the access of information, as well as unlimited number of users in a computer environment.

Chapter 4. Lace item systematization and classification

The structure of lace is created by winding, crossing, knotting and folding filaments making transitions from one type to another, often indefinable. The resulting grid-structure emits a special lightness and volatility which there is only in lace. Lace can be simple and very complex the same time, obtained by various technologies. Each lace group has a defined number of core operations and key elements.

The research process of the doctoral thesis is divided into a number of sequential and interrelated stages. In the first phase lace have been identified and selected for the study taking into account a number of factors, such as: the technique of fabrication, the use, fashion or time when the lace were worn. The interaction of all of these and other factors

have affected many types of lace, styles, differences, etc. to some extent, enabling the lace to be categorized to particular period of time, a nation or a master who made it. All of these factors - technology and the types of lace, composition and materials, etc. allow defining the lace fabrication time precisely or approximately. The fabrication time has been selected as one of the characteristics of a classification system.

To ensure the arrangement of the lace collection descriptions and a further development of an e-data base, a major research work has been done since 1998 and the necessary textual and visual information about each item has been collected. The visual part of the presentation is provided by the photograph or a lace sample of the object, but the textual description consists of:

- 1) A serial number;
- 2) The type of lace (tape, Teneriffe, netting, tulle, etc.) - the feature set by the specific fabrication technique in each selection group;
- 3) The subtype and type of lace (reticella, edge closings, etc.);
- 4) The material;
- 5) The linear dimensions: length, width;
- 6) The time;
- 7) A lace-use group (a sample of clothing or furnishing lace, etc.);
- 8) Place of manufacture / use;
- 9) The affiliation and location: a museum (inventory no., the author, etc.), a private collection (the author, personal collection, gifts, etc.);
- 10) The possible place of origin;
- 11) The lace authenticity (original or copy);
- 12) Additional information (special commentary, photographer, etc.).

For a complete description the text information is complimented with one or more lace artefact images (photo and/or scanned files, pattern drawings), as well as a object identification code.

Surveying the Latvian museum funds, Folk Applied Art Studio works and available private collections, 195 artefacts have been selected for research. The sampled objects have been distributed into 4 main groups according to the lace fabricating technique: 1) stitched/embroidered, 2) plaited, 3) knotted, 4) looped and stitches. Each technical specific has several lace types, subtypes and styles. According to those fabricating specifics/techniques the lace samples and collection selections have been grouped: 1) stitched/ embroidered lace

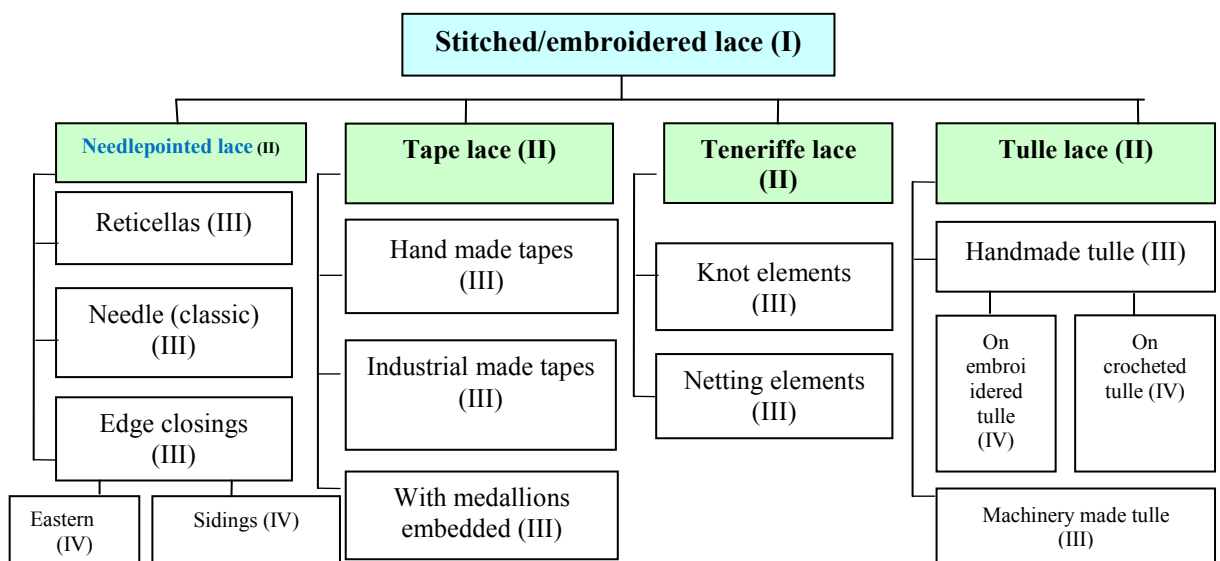
- 47 objects, 2) crocheted laces - 70 artefacts, 3) lace formed by knotting - 47 lace samples and products based on the knotting technique, 4) the loop and stitch technique lace - 30 items; 13 of them forming a special selection of structured information on Irish crocheted lace; since the Irish lace patterns and articles are relatively rare in the identified sources, the selection includes only this group of objects.

Examples of knitted and crocheted lace are not specifically discussed in the promotional work considering their great diversity and wide distribution. But at the same time they are provided the opportunity to be included into the database in the future. For each selection group two types of tables have been developed:

- 1) Tables with background information for studies have been divided into blocks according to the manufacturing technique;
- 2) A full information table with objects pictures and descriptions prepared to be entered into the e-database.

Chapter 5. Research and analysis of the lace selection groups.

Stitched/ embroidered lace. Depending on the specifics of the fabrication technique the classification systems includes following stitched/ embroidered lace types (Picture 1): 1) needle-stitched lace, 2) tape lace, 3) Teneriffe lace, 4) tulle lace; each of those includes lace subtypes made in different techniques, creating the II and III classification level of the object selection, level IV consists of types (Picture 1).

Picture 1. Most common stitched/ embroidered lace forms, subtypes and types

In Latvia the largest group consists of tulle lace (40%) and needle-stitched lace (31%). Its total share exceeds 70%. Less common is the tape lace (18%) and the Teneriffe lace (11%). The analysis performed in the paper shows that generally the stitched lace which have to be attached to a base with a picture while stitching were not very popular in Latvia. Needlework knitted on fabric occurs much more often, such as the one-way and two-way excerpts, popularly known as the white handicraft or knitted lace. Later in the 19th century when it became possible to purchase industrially woven tulle in Latvia, knitting on the tulle pallet developed too.

Crocheted lace. Bobbin lace. Along with the development off knitted lace the fabrication of bobbin lace began too. The bobbin techniques were originally used in making needle-stitched lace – the dense patterns of knitted lace were filled with various stitched wattlings, the dense patterns often interchanged with openwork nettings, which could be knitted or bobbin. Often both techniques were merged in one handicraft.

A boom of the textile handicraft including the handicraft of bobbin lace in Latvia began in the turn of the 18th and 19th century. In the 18th century following the European fashion it was mainly the higher society of Latvia who decorated their clothes with bobbin lace. The Western school dominated in the dress laces of the baronesses. It has to be noted that not only the fine and luxurious lace dress were bobbin, but also rough ribbons, tapes and ropes, baskets, handbags, saddlery and other items used in the household. Elements of crocheted lace appeared also in metal, leather and other articles.

The stock of bobbin lace in the textiles of Latvian museums and private collections testifies that they are the most common type of lace in Latvia. In the selection it is the largest group of lace too. It is being inspected from different aspects – the wearing traditions, external influences of different lace schools and the local originality of Latvian county handymen. In order to determine the possible origin of the lace used in the territory of Latvia in the 17th and 18th century, the comparison is searched both in written sources as well as in textile collection funds of museums. The author has reviewed the stocks in the lace museum of Burano "Museo del Merletto" in Italy, the Arts and Crafts Museum in Hamburg, Germany, the lace museum of Halash in Kishkunhalash, Hungary, in the State Art and History Museums in Moscow and Saint Petersburg, in Art and History Museums in Estonia and Lithuania, as well as on the Internet websites of lace collectors and specialists. Using the comparison and analysis methods for object selection and description process the artefacts have been arranged into groups which reflect various national lace

type, style, and the impact of imitations and features on the lace fabricated and used in the territory of Latvia.

Ethnographic textiles testify the development of Latvian local lace handicraft traditions. The most gorgeous lace from the selection of bobbin lace objects is found in the national costumes head cloth, shirts and aprons of Latgale, in the wife hats of Livland and Semigallia, in the head cloth of Courland, in shawls and towel tips, as well as in skirts, sheets and other household textile decorations. Beautiful examples of Latvian lace are the luxurious endings of linen towel. A characteristic feature of these lace are fringes. In the textile collection of the Ethnographic Department of the LNHM and in many private collections there a lot of bobbin towel and tablecloth edge lace from Courland. Nowadays the handwomen in Applied Arts Studios make linen towels with bobbin lace closures. The fact has to be noted that almost all of the national costumes or towel ending lace from the 20th – 21st century reviewed in the study are imitations or variations of ethnographic lace made in the 19th century since the conservation and development of the local lace handicrafts promotes living traditions of the folk – The Song Festival, weddings, funerals, christenings and other events.

Knotted lace. Knotting has a very ancient history. Knot patterns are one of the most ancient ways of communication, and the ones who knew it cherished it and transferred it from generation to generation. Following ancient laces were fabricated with the knotting technique: 1) knotted lace, 2) frivolité (tattle) lace, 3) netting lace. Identifying the lace from the selection that were made by the knotting technique it has been ascertained: the highest share has the frivolité lace (41%), a slightly lower share – the netting lace (38%), only every fifth object (21%) is formed by the knotting technique. This group includes the oldest ever lace artefacts found in the territory of Latvia – a fragment of a netting lace from the coat of the duchess of Courland, Sofia, fabricated in the turn from the 16th to 17th century.

From this group the netting lace is the only that can be researched in the context of time, starting from the 17th century. The analysis of the selected objects shows, that the handicraft women in Latvia were also interested in and developed handicraft skills, that did not really associate with traditional skills. Knotted lace were little used to decorate ethnographic textiles and folk costumes, while in the household – in the interior the embossed and decorative knotted articles are popular even our days, as well as the *fine fashion trinkets* with frivolité and knitted netting lace.

Loop and stitch made lace. The analyzed selection according to level II of the classification, the loop and stitch lace divide in two types - *knitted* and *crocheted* lace with corresponding third-level subgroups. The regular folk applied art exhibitions give the opportunity to follow the situation in the country in this artistic field. The multiform range of knitted and crocheted lace products in the exhibitions shows the viability of this handicraft technique: both, denser and perforated and feathery lace patterns are crocheted and knitted by any of the handicraft women in Latvia.

Crocheting in Latvia has a long history: as far as it can be followed, the towels of honour, the aprons of national folk costumes, wife headgears have always been decorated with fine crochet lace. Today, linen towels decorated with lace are more often used as tablecloth, as well as on important public ceremonies.

The Irish (crocheted) lace. From the loop and stitch techniques level IV of the classification type is highlighted in the selection and described separately – it is the Irish crochet. *The Irish (crocheted) lace* is a unique, fine Italian knitted lace imitation from the 17th century. This handicraft technique was specifically developed in the vicinity of Dublin and Belfast. The first lace production unit was opened in 1824 in Limerick, Ireland. The lace pattern compositions were derived from the Italian knitted needle lace replacing the needle stitched patterns and background motifs with crocheted ones.

Irish crocheted lace is a popular handicraft type in Latvia which appeared with the fashion in the turn from the 19th to 20th century. Collars, vests, jackets, coats, scarves, blouses and other clothing items were fabricated in this technique. Latvian women paid particular attention to interior textile decorations, therefore often the towels, sheets and other items were decorated with colourful Irish lace. Depending on the intended use, they chose linen, cotton or wool yarn to fabricate lace. Unfortunately, it has to be noted that the Irish crochets have greatly simplified and fine and excellent handicrafts can rarely be found.

All the Irish-made crocheted lace in the selection have been fabricated in the 20th century and the beginning of the 21st century. Half of them comply with the clothing group, and the rest is small table cloth and other household textiles. Considering the modest stock of Irish crocheted lace it has to be concluded that preference has been given to other crochet techniques. It is likely that the cause for this is the fairly complicated technology of Irish crocheted lace.

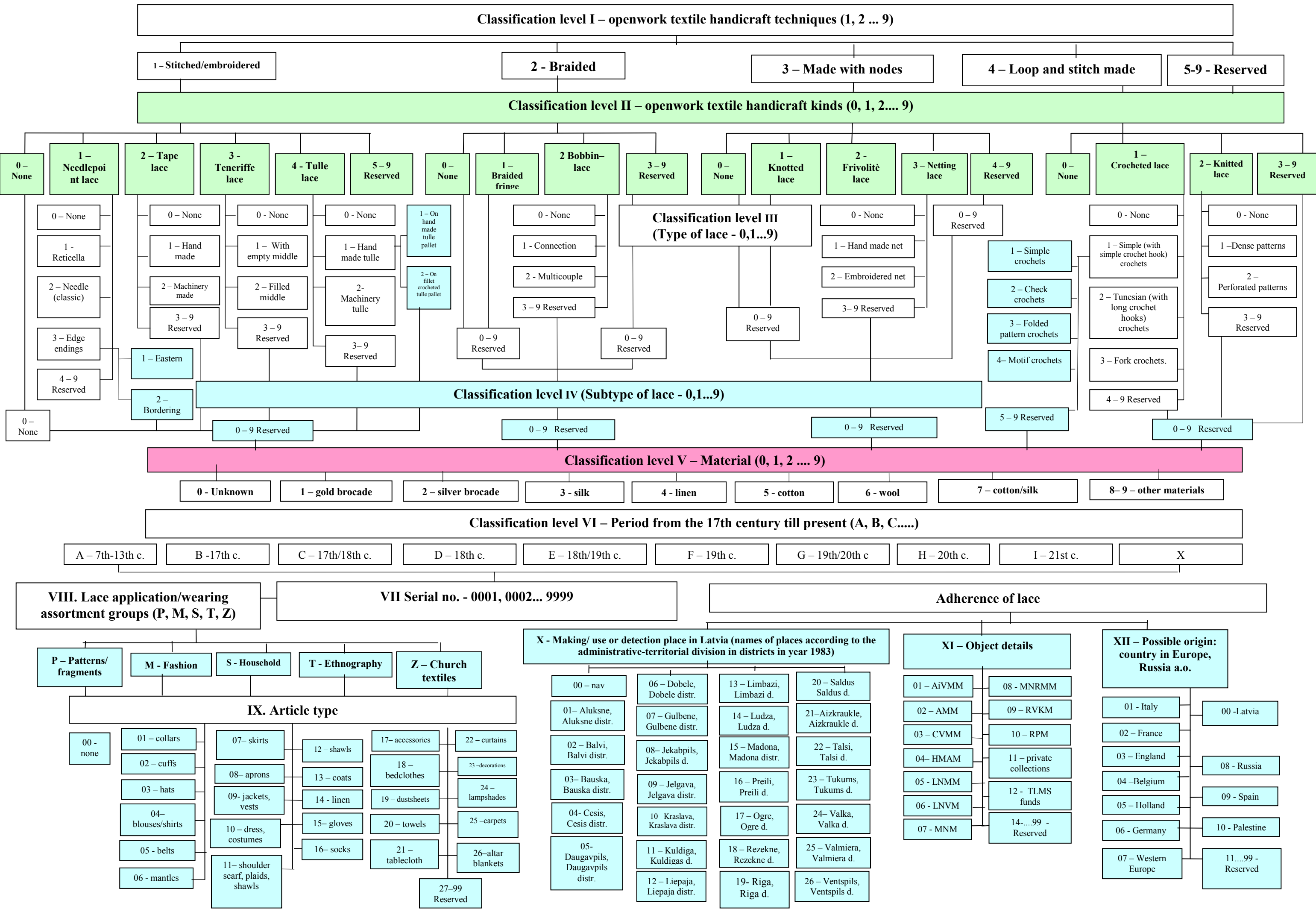
Crocheting including the Irish crochet technique is a clear example of that in the 19th to 20th century the lace came into fashion in Latvia, contributing to the development of this technique. In the beginning of the 20th century and also later crocheted interior textiles decorated with lace were especially popular - chests of drawers, table covers, curtains and towels. In the second half of the 20th century the fabrication and use of large crocheted textiles is not popular any more, while the small tidies, clothing and clothing decorations in folk applied art exhibitions testify about the outstanding handicraft skills of the handymen and about the preservation of those skills till our days.

Chapter 6. The management system design of the e-database

The previous chapters reflect the progress made in information structuring to develop an e-database management system in a form required to maintenance the database. To ensure the sorting and selection of information effective coding systems based on data classification have to be developed, allowing each lace to be recognized as a single object and to distinguish it from a large amount of information, as well as to group objects according to their features by reading its code/ ID number.

Basing on the classification system and the principles of making descriptions of lace objects developed in chapter 4, as well as using descriptions of objects in a table format, a system for the application of identification codes, thus a data selection system, has been developed. The coding system must have the possibility of expansion in the future, as well as a sufficient resolution, so the user can easily and quickly access all of the information blocks. It has been decided that the lace that have been sampled and are to be inserted in the database will be granted a 19-symbol code consisting of letters, symbols and digits. Combining all the symbols assigned to each lace, a code of nineteen symbols forms the **identification number** of the object providing unique and complete information about every lace in the selection.

However, in order to facilitate the creation of each object's identity number, which includes almost twenty 12 classification level signs in form of digits and alphabetical letters, a uniform classification scheme has been developed (Table 2, Page 52).

Based on the developed single scheme, each item has been assigned an identification code. Figure 2 gives an example of the creation of an ID number **11203D0001M02190907** for the cuff lace of the dress of count Jacob von Sivers in the 18th century.

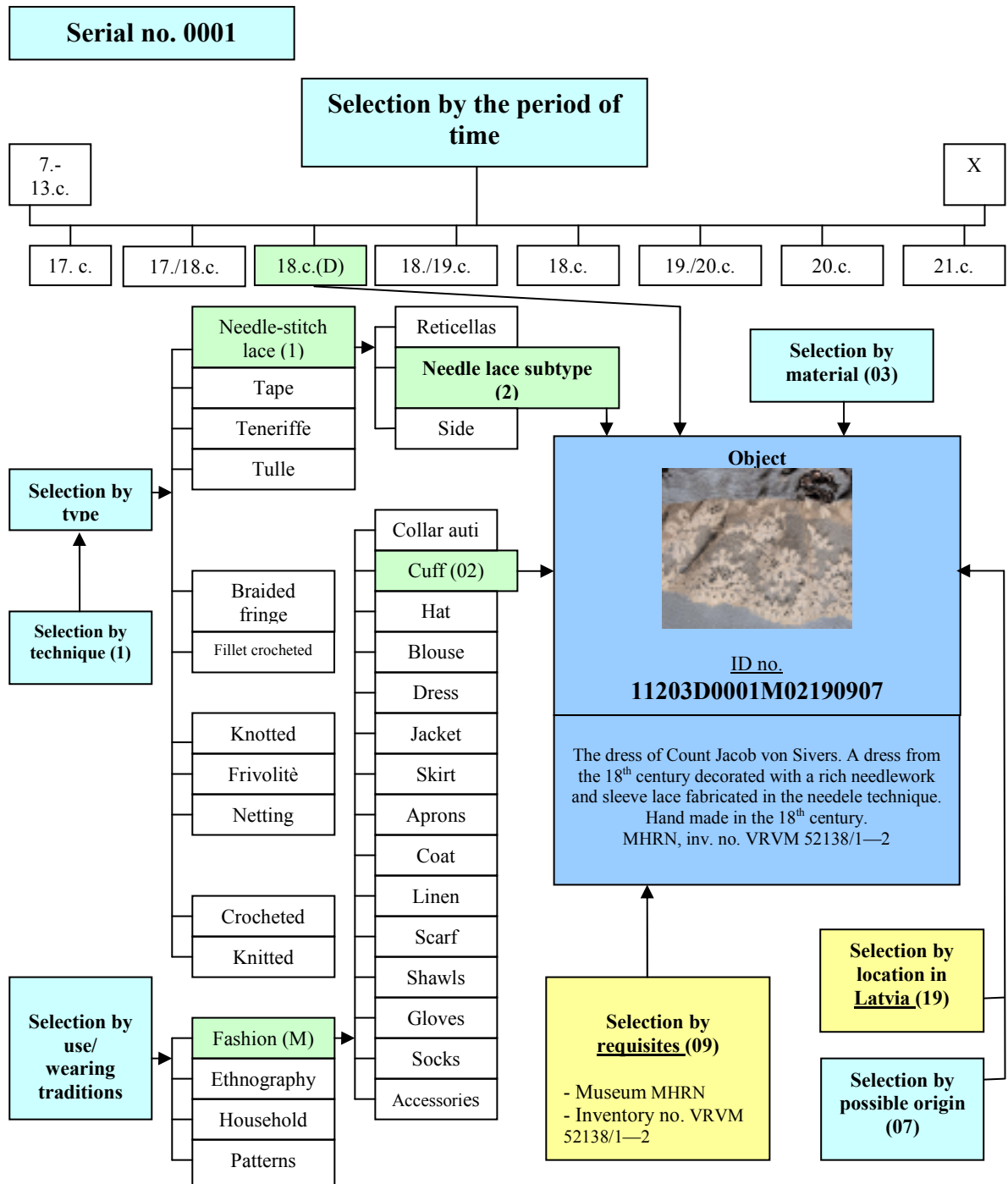

Figure 2. The schematic drawing of the coding system.
The fields marked show the path of the selection of information.

Conclusion

1. Despite the fact that many generations of researchers and practitioners have gathered, documented and analyzed the development of applied arts traditions in Latvia, the analysis of published and unpublished sources shows following:

- The lace artefacts used/ fabricated in Latvia in different historical periods are scattered over different museum stocks, often located in funds unavailable to wide public or in small private collections and therefore are not available for viewing, the information on them is scarce and it is not systematic;
- In the publications on national folk costumes and textiles the lace ornament descriptions are subordinate, often the information is fragmentary and is not sufficient to produce the lace, even more – not sufficient for creative use or research;
- No e-database conformable lace classification system has been developed, and it lacks the terminology for practical application.

2. The lace as an art crafts form and as a unique applied arts sphere is a part of Latvia's cultural heritage. Despite the fact that in Latvia's higher schools, in vocational training institutions, in folk applied arts studios, in Latvian Chamber of Crafts associations and workshops and in non-governmental organizations a variety of lace skill training, the improvement of professional skill of experts and the coordination of exhibitions is being practiced to a smaller or greater extent, the performed analysis reveals disturbing facts about the industry's rapid downturn, which imposes the obligation to draw the industry's professionals and public's attention to the need to create a serious development strategy for the closest future and further beyond, considering the facts that:

- The critical reduction of lace fabricating skills in Latvia can be explained by a significant problem - the country lacks a modern culture marketing and management policy in folk arts, including the lace industry, where the heritage of expert skills is undervalued and the participation of the society and companies is very low.
- An important precondition for the creation of a balanced cultural environment and business-building process is a structured flow of information regarding processes, technologies, knowledge and skills in this field, available to both – the decision-makers and the public and for further improvement research.

3. The published historical material and fashion development analysis shows that since the early days of lace technology the lace itself and its application is affected by the prevailing style of art and fashion of the period of time, wherewith the use of clothing and

interior objects, the material used and the ornament, the composition of lace and the specific (local) performance technology helps to distinguish a number of features, allowing to ascertain its affiliation to a certain historical period and place of origin.

4. Throughout the long development history of lace handicraft only natural materials have been used - dominated by silk, linen, cotton and wool, precious and metallized yarn have also been used, especially in the ancient lace group. Most lace artefacts identified in the territory of Latvia were made from linen and cotton yarn: fillet crocheted lace were mostly made from linen yarn, from cotton – crocheted lace.

5. The diverse and complex lace technologies significantly affect the composition of the pattern, since it is not always possible to do all the necessary actions for the creation of a pattern within the framework of the chosen technique. Singular lace fabricating traditions have developed in the territory of Latvia with characteristic local features, which to some extent was facilitated by the traditional decorating techniques and geometric ornaments used in the ethnographic the textiles. Presumably, therefore those lace-making types developed and conserved in Latvia where the technology allows it to implement geometric shapes in an easier way: embroidery on tulle and net, fillet crocheting, knotting.

6. Selection and later addable lace description making principles have been designed. Combining computerized design systems with text-processing and data management software an optimal environment for lace sample image and description creation and preservation in text and graphic format has been created, besides several other advantages are being used – multiplying of the once saved data, the expansion or reduction of the size of a single article or element, rotation or repair, painting and drawing, the transference of information and access, regardless of the user's location, without exposing the original to undesirable effects.

7. Based on the long-term experience of the author in lace handicraft, studio management, planning and installation of state-wide exhibitions, the identification of stocks of Latvian museums and expert skills, a lace artefact selection has been created which reflects the use/ fabricating traditions of openwork textile handicrafts in the territory of Latvian in the period from the 17th century till the present days.

8. A classification system for the identification of all possible lace items has been developed and proposed for use, which is based on five main levels:

- Technique (technology),
- Kind of lace,

- Lace subtype,
- Lace type,
- Period of fabrication/ use.

If a more detailed description is necessary it is possible to add a 6th level allowing to separate type variations.

9. The main feature descriptions for the first four levels of classification of the corresponding fabrication technique, lace kind, subtype and type have been created and illustrated with examples from both historical and contemporary openwork textiles, recognition principles and related problems have been analyzed.

10. Basing on published and unpublished materials, as well as the analysis of the selection of objects, the use/ fabricating dynamics of lace in Latvia has been traced over the time period from the 17th century until today, evaluating the potential internal and external impact.

11. The information necessary to design the e-data base management system on openwork textiles and for the maintenance and renewal of the e-data base in the future has been processed and structured in general.

12. Based on the proposed classification system a lace object coding system has been designed ensuring the identification and selection of lace artefacts in various frameworks by their characteristic features:

- lace kind, subtype, type determined by the technical specifics of each fabricating group;
- material;
- possible period of manufacture or use/ finding;
- adherence or location.

13. Selection object descriptions in form of images and text have been created. Those have been marked with appropriate ID codes; a data management and selection system has been created, providing the possibility to update the lace e-database to up to 10 000 objects in the future.

14. An e-database has been set up available on the website www.mezgines.lv that has been created within the framework of this paper; a test run of the page has also been performed.

15. The information gathered in the research on openwork textiles has been included into informative database of the the RTU Textile and Clothing Technology Institute

updating the research section that is being researched by the Institute's scientific staff, doctoral students, master students and the students of the applied arts field, including the researchers of Latvian national folk costumes and traditional fabrics.

16. A part of the information, including 119 pre-publications of lace articles, that has resulted from the research has been colligated in the book "Ancient Laces in Latvia".

Publications

1. Prīberga, Dagmāra. *Development of a classification system of the lace collections and patterns fabricated and used in Latvia from the 17th century till present*. RTU Scientific publications. Series 9. Material Science. Textile and Clothing technology. Volume 3. Publisher - „RTU”, Rīga, 2008., pages 94.-102. ISSN 1691-3132

Scientific publication: *Classification of Lace Produced and Used in Latvia in Different Ages*

2. Prīberga, Dagmāra. *Traditions of Embroidered Lace Technology and Applicability in Latvia from the 17th Century Till Present*. RTU Scientific publications. Series 9. Material Science. Textile and Clothing technology. Volume 1. Publisher - „RTU”, Rīga, 2008., pages 103.-122. ISSN 1691-3132

Scientific publication: *Needle - Lace Technology and Applicability Traditions in Latvia Since the 17th Century*.

3. Prīberga, Dagmāra. Monograph *Ancient Lace in Latvia*/contains: 216 pages and 260 pictures, 74 references and interpretations, short resumes in Russian and English, a list of publications and literature/Rīga, publisher - „Zelta grauds” / 2007., ISBN - 978-9984-9863-5-7

Monograph *Early Lace in Latvia*

4. Prīberga, Dagmāra. *Classification of Lace Produced and Used in Latvia in Different Ages*//Proceedings of the 5th International Conference Management of Technological Changes” / page 299.-306. /Greece/ 25.08.2007., ISBN 978-960-893205

Scientific publication: *Development of a data system of the lace collections and patterns fabricated and used in Latvia*

5. Prīberga, Dagmāra. Scientific publication: *Lace Decorated Linen Towels*. RTU Scientific publications. Series 9. Material Science. Textile and Clothing technology. Volume 1. Publisher - „RTU”, Rīga, 2006., pages 38.-43. ISSN 1691-3132

Scientific publication: *Lace Decorated Linen Towels*

6. Pīberga, Dagmāra. Kukle, Silvija. Scientific publication: *Lace Handicrafts in Latvia*. RTU Scientific publications. Series 9. Material Science. Textile and Clothing technology. Volume 1. Publisher - „RTU”, Riga, 2006., pages 110.-122. ISSN 1691-3132

Scientific publication: *Lace Crafts in Latvia*

7. Pīberga, Dagmāra. Scientific publication: *The Historical and Cultural Overview of Lace Making Traditions in Latvia*. Book of Proceedings of the 3rd International Textile, Clothing & Design conference; Dubrovnik, Croatia, 8.-11.october, 2006., pages 888. – 892.,

ISBN 953-7105-12-1

Scientific publication: *Lace Wearing and Fabricating Traditions in Latvia from the 17th Century Till Present Days*.

8. Pīberga, Dagmāra. Scientific publication: *Women’s Silk Costume Imitations in the 18th Century in Latvia*. Book of Proceedings of the 2nd International Textile, Clothing & Design conference; Dubrovnik, Croatia, 3.-6.october, 2004., pages 916. – 919., ISBN 953-7105-05-9

Scientific publication: *The Aspects of Silk Garment Reconstruction of the 18th Century. Latvia*

9. Monograph *The Handimen. Folk applied arts in the turn of 20th to the 21st century*. Compiler and text author - Pīberga, Dagmāra. Published by the s/a „Folk Arts Centre“. Riga, 2003., 303. pages. ISBN 9984-9311-6-1

Monograph *Master Craftsmen. Latvian Folk Craft at the Turn of the 21st Century*

10. *Suggestions to the Latvian Folk Costume Wearers*. Project manager - Pīberga, Dagmāra. State agency „Folk Arts Centre“, 2003., 32. pages. ISBN 9984-9311-5-3

11. *Suggestions to the Latvian Folk Costume Wearers*. Compiler: Jansone, Aija. Pīberga, Dagmāra. State agency „Folk Arts Centre“, 2002., 32. pages. UDK 391 (=174) Ie 825

Appreciation

The inmost gratitude and admiration goes to my supervisor Dr.habil.sc.ing., Professor of the Riga Technical University Silvija Kukle for the long-standing cooperation, practical and scientific advice, as well as the inexhaustible patience during the writing of this paper.

My dearest thanks to the principal of the Textiles Technology and Design Institute of Riga Technical University Professor Dr.sc.ing. Ausma Vilumsone, and to all my colleagues for their kindness and assistance during the entire study.

Thanks to Dr.sc.ing., Asoc. Professor of Riga Technical University and the president of the Latvian Chamber Vilnis Kazaks of crafts for his support in participating in the training on lace fabricating in Vadstena in Sweden, and the small handicraft enterprise management courses in the Frankfurt Crafts Centre in Germany.

Thanks to the Riga History and Navigation Museum, the Rundale Palace Museum, the Foreign Arts Museum, Cesis Museum of History and Arts, the Latvian National Museum of History, to the Madona Local History Museum, the Mentzendorff's House – Domus Rigensis, the Aizkraukle History and Art Museum for the opportunity to explore the archetype stock archives.

Thanks to the Latvian Chamber of Crafts and the state agency of Intangible Cultural Heritage for providing the data and information for the research.

Thanks to the Hamburg Arts and Crafts Museum and the Museum's library archive staff for the possibility to research lace archetypes and documents, as well as for the donation of the lace photo material collection of the Hamburg Arts and Crafts Museum.

Thanks for the discussions, advice and responsiveness to Dr.habil. Philol., the deans of Philology Faculty of the University of Latvia, Professor Janina Kursite and Dr.hist., researcher of the Latvian History Institute of the University of Latvia Aijai Jansone.

Thanks to the Ministry of Culture of the Republic of Latvia, the State Culture Capital Foundation and the Riga City Council Culture department for the financial support in the preparation and publication of the book "Ancient Lace in Latvia", as well as a partial funding of the development of the Internet E-database.

Dearest thanks to the membership of the folk applied arts studio "Bārbele" and the lace handicraft women throughout Latvia.

A big thanks to my husband Aldis and daughter Gita for the selfless support and understanding.

Thanks for the financial support to the EU Structural funds for the National Program project "Support for the Development of Doctoral Studies" in RTU.